

BESTUREN IN BRUSSEL

EERSTE RAPPORT

LOKALE BESTUREN

Dit rapport werd voorbereid door de Joint Research Group *DEGO - The Politics of Democratic Governance* van de Université libre de Bruxelles (ULB) en de Vrije Universiteit Brussel (VUB).

Auteurs

Emilie Van Haute

Kris Deschouwer

Thibault Gaudin

Rudi Janssens

Dimokritos Kavadias

Ann Mares

Jean-Benoit Pilet

Vivien Sierens

Aurélié Tibbaut

Tussentijds rapport versie 3 – ingediend op 31 augustus 2017

LIJST VAN TABELLEN	6
LIJST VAN AFKORTINGEN	8
SAMENVATTING	9
Vooraf	9
Aantal mandatarissen	9
Kadaster	9
Hervorming	10
Vertegenwoordiging van minderheden	11
Kadaster	11
Hervorming	11
Cumul	12
Kadaster	12
Hervorming	13
Vergoedingen	13
Duur van de legislatuur	14
INLEIDING	15
VOORAF	17
AANTAL MANDATARISSEN	20
Juridisch kadaster van de bestaande situatie	20
Over het aantal mandatarissen	20
Politiek kadaster van de huidige situatie	22
Evolutie van het aantal gemeenteraadsleden	22
Evolutie van het aantal schepenen	24
Nationale en internationale vergelijkingen	26
Vlaanderen en Wallonië	26
Andere steden in België	27

Internationale vergelijkingen	28
Samenvatting van de vergelijkingen	34
Voorwaarden voor wijziging	36
Synthese	38
Politieke haalbaarheid	39
Scenario's voor de vermindering van het aantal raadsleden	39
Scenario's voor kleinere schepencolleges	51
Synthese	55
GEGARANDEERDE VERTEGENWOORDIGING VAN DE MINDERHEDEN	57
Juridisch kadaster van de huidige situatie	57
De taalminderheden	58
De genderevenwichten	62
Politiek kadaster van de huidige situatie	63
Synthese	66
Voorwaarden voor wijziging	67
De taalminderheden	67
De genderevenwichten	68
Synthese	69
Politieke haalbaarheid: effecten op de vertegenwoordiging van de minderheden	70
De Nederlandstalige verkozenen	70
Gevolgen voor de genderevenwichten	72
Synthese	74
CUMUL VAN MANDATEN	76
Juridisch kadaster	76
Politiek kadaster van de huidige situatie	76
Politieke haalbaarheid	80

Synthese	81
VERGOEDING VAN DE LOKALE MANDATARISSEN	82
Juridisch kadaster van de bestaande toestand	82
Politiek kadaster van de huidige situatie	86
Voorwaarden voor wijziging	87
Politieke haalbaarheid	88
Gemeenteraadsleden	88
Burgemeesters en schepenen	90
Synthese	92
DUUR VAN DE GEMEENTELIJKE LEGISLATUUR	93
Voorwaarden voor wijziging	94
Politieke haalbaarheid	95
Synthese	96
REFERENTIES	97
BIJLAGE 1 : AANTAL INWONERS PER GEMEENTERAADSLID	99
BIJLAGE 2: PROJECTIE AANTAL RAADSLEDEN MET DREMPEL EN PLAFOND	100
BIJLAGE 3: DE VERKIEZINGSUITSLAGEN PER GEMEENTE VOLGENS DRIE SCENARIO'S VAN BEPERKING VAN HET AANTAL GEMEENTERAADSLEDEN	101
BIJLAGE 4: JAARLIJKSE KOSTPRIJS VAN DE ZITPENNINGEN BETAALD IN DE 19 GEMEENTEN, VOLGENS DRIE SCENARIO'S VAN BEPERKING	106

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1. De huidige regels met betrekking tot het aantal raadsleden en schepenen	21
Tabel 2. Evolutie van het aantal gemeenteraadsleden	23
Tabel 3. Evolutie van het aantal schepenen	24
Tabel 4. Gemeenteraads- en districtraadsleden in Antwerpen.....	27
Tabel 5. Gemeenteraadsleden per district in Berlijn, naar bevolking en oppervlakte	29
Tabel 6. Raadsleden per district in Wenen, naar bevolking en oppervlakte	31
Tabel 7. Raadsleden per arrondissement in Parijs, naar bevolking en oppervlakte.....	33
Tabel 8. Nationale en internationale vergelijking van het aantal raadsleden per stad (centraal plus districten / gemeenten).....	34
Tabel 9. Grootte van de gemeenteraden volgens drie reductiescenario's	39
Tabel 10. Ratio van het aantal gemeenteraadsleden per 1.000 inwoners, in 2012 en projecties.....	41
Tabel 11. Het aantal lijsten met minstens één zetel in de gemeenteraden, in 2012 en projecties.....	44
Tabel 12. Het gemiddeld aantal verkozenen per lijst in 2012 en projecties	47
Tabel 13. Aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen, 2012 en projecties	48
Tabel 14. Percentage van de zetels gecontroleerd door de meerderheid in de gemeente, 2012 en projecties	50
Tabel 15. Aantal partijen nodig om een minimaal winnende coalitie te vormen, in 2012 en projecties.....	51
Tabel 16. Grootte van het schepencollege in elk van de drie scenario's	52
Tabel 17. Aanwezigheid van Vlaamse verkozenen in de Brusselse gemeenten , 2012-2018.	64
Tabel 18. Aanwezigheid van vrouwen in de Brusselse gemeenteraden, 2012-2018	65
Tabel 19. Aantal en proportie Nederlandstalige verkozenen, 2012 en projecties	71

Tabel 20. Aantal en proportie verkozen vrouwen in de gemeenteraad, 2012 en projecties.	73
Tabel 21. Cumulatie van lokale mandatarissen met andere legislatieve of executieve mandaten (gewest, gemeenschap, federaal, Europa).....	77
Tabel 22. Aantal lokale mandatarissen die cumuleren (2012)	79
Tabel 23. Aantal Brusselse parlementsleden dat cumuleert met een lokaal mandaat 1989-2014.....	79
Tabel 24. Bedrag van de zitpenningen (2013)	86
Tabel 25. Projectie van de impact van de verlaging van het aantal mandatarissen op de kostprijs (lonen).....	91

LIJST VAN AFKORTINGEN

BGK	Brussels Gemeentelijk Kieswetboek
Pacificatiewet	Bijzondere wet houdende wijziging van de wet van 9 augustus 1988 tot wijziging van de gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlements- en provincieraadsverkiezingen
BWBI	Bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse Instellingen
BWHI	Bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980
NGW	Nieuwe gemeentewet
BHG	Brussels Hoofdstedelijk Gewest

SAMENVATTING

Vooraf

- In tegenstelling tot het Waalse en het Vlaamse Gewest heeft het BHG geen nieuwe wetgevende tekst aangenomen met betrekking tot de organisatie van de lokale besturen.
- Het is mogelijk – ook al is dat een werk van een grotere omvang – om een ‘Brusselse code voor de lokale besturen’ in te voeren via een ordonnantie of door de regering de mogelijkheid te bieden de bestaande wetgeving te wijzigen.

Aantal mandatarissen

Kadaster

- In het BHG is het **aantal lokale mandatarissen** (schepenen en raadsleden) **vastgelegd door de NGW**, in functie van het aantal inwoners.
- In het BHG **stijgt het aantal mandatarissen** (+5% 2000-2012; +8-9% 2000-2024).
- Andere (grote) steden hebben meestal een **meerlagige structuur**: het niveau van de stad in haar geheel en ook kleinere entiteiten met een verkozen raad en een college.
- Deze kleinere entiteiten zijn **ondergeschikt** aan het centrale niveau en hebben veelal **beperkte bevoegdheden**.
- In andere steden **vallen verschillende bestuursniveaus samen**. Berlijn, Wenen en Parijs doen hun statuut van deelgebied van de nationale staat samenvallen met het stedelijke bestuur.
- In relatieve cijfers telt Brussel **meer lokale mandatarissen per inwoner of per vierkante kilometer dan vergelijkbare steden** of dan andere Belgische steden. Dit is des te **meer het geval voor het aantal uitvoerende mandaten**.
- De verdeling van bevoegdheden binnen de schepencolleges in het BHG **verschilt heel sterk tussen de gemeenten**, en qua **werklust** soms ook binnen de gemeenten.

Hervorming

- Over de aanpassing van het aantal lokale mandatarissen kan beslist worden door de Brusselse wetgever door de **artikelen 8 en/of 16 van de NGW** te wijzigen. Dat kan met een **ordonnantie**, goedgekeurd met een **absolute meerderheid** van de uitgebrachte stemmen en een **absolute meerderheid in elke taalgroep**.
- De vereiste meerderheid kan echter voorwerp zijn van controverse, en het is mogelijk dat de vereiste meerderheid een **tweederdemeerderheid** is – enkel voor het aspect van de vermindering van het aantal gemeenteraadsleden.
- Een vermindering van 10 tot 30 % van het aantal raadsleden zou het BHG **nog steeds een hogere ratio mandatarissen per inwoner** opleveren dan in de andere bestudeerde steden.
- Een lineaire vermindering moet gepaard gaan met een reflectie over het al dan niet behouden van een **onpaar aantal raadsleden**, om politieke blokkeringen te vermijden. Het effect op de kleinere lijsten van een daling van het aantal raadsleden zou kunnen gecompenseerd worden door over te stappen naar het **systeem D'Hondt**.
- Een daling van het aantal raadsleden zal slechts een **tijdelijk effect** hebben indien er geen **absolute bovengrens** bepaald wordt en indien het aantal inwoners van het BHG blijft groeien.
- Indien een bovengrens wordt vastgelegd, zullen evoluties in de bevolkingsaantallen enkel leiden tot een **herverdeling van het aantal raadsleden tussen de gemeenten**.
- Een **absolute ondergrens** – nu voorzien in de NGW – zou ook aan de **realiteit van het BHG** kunnen aangepast worden.
- **Geen enkel van de scenario's** zou een zeer groot effect hebben op het aantal lijsten met minstens één verkozene.
- Een vermindering van het aantal raadsleden leidt wel tot een daling van het **gemiddeld aantal verkozenen per lijst** en doet het aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen toenemen. Dat verhoogt de **werklust**.
- De concentratie van het politieke werk zou samengaan met een **professionalisering** van de lokale mandaten

- Geen enkel van de scenario's zou een groot effect hebben op de **vorming van de bestuursmeerderheden** of voor het aantal partijen nodig om een meerderheid te vormen.
- Deze **vaststellingen** gelden **ook voor de grootte van de colleges**.

Vertegenwoordiging van minderheden

Kadaster

- Er bestaat **geen enkele regel** die een **gegarandeerde vertegenwoordiging** van taalminderheden verzekert op het gemeentelijke niveau.
- De **standstill** voorziet dat de situatie van de minderheden op 14 oktober 2010 een **absolute ondergrens** is.
- Het mechanisme van de **extra schepen** (federaal) **bevordert** de vertegenwoordiging van de taalminderheid in de colleges.
- Voor het neerleggen van de lijsten is er **geen enkele regel** met betrekking tot de taalaanhorigheid van de kiezers die een **voordrachtsakte ondertekenen**.
- De verklaring van **taalaanhorigheid van een kandidaat** is facultatief en exclusief, en kan gebeuren bij het neerleggen van de lijst of op een later moment.
- Er bestaat een mechanisme voor **gegarandeerde gendervertegenwoordiging in de colleges**.
- Vanaf 2018 geldt het **principe van alternering** van de beide geslachten op de kieslijsten (ritsprincipe).

Hervorming

- Of een hervorming compatibel is met de bestaande – federale – regelgeving zal afhangen van de concrete inhoud van de voorstellen. Wij kunnen dat niet *a priori* bepalen.
- Het aantal handtekeningen nodig voor het neerleggen van een lijst kan door de Brusselse wetgever gewijzigd worden door **artikel 23 van de BGK** aan te passen via

een **ordonnantie** die goedgekeurd moet worden door een **absolute meerderheid van de stemmen en een meerderheid in elke taalgroep**.

- De regelgeving met betrekking tot de **taalaanhang** van de kandidaten is een **federale materie** die niet door de Brusselse wetgever kan gewijzigd worden.
- Een vermindering van het aantal raadsleden per gemeente zou een **nefaste impact** hebben op de aanwezigheid van **Nederlandstalige verkozenen** in de raden.
- Negen gemeenten zouden geen enkele of slechts één enkele Nederlandstalige verkozenen hebben, wat het mechanisme van de **extra Nederlandstalige schepenen** ook zou aantasten.
- Een vermindering van het aantal raadsleden **zou geen grote impact** hebben op het **genderevenwicht** in de gemeenteraden.
- Een **groter effect** kan echter verwacht worden indien ook het **aantal schepenen** beperkt wordt.

Cumul

Kadaster

- De enige cumulbeperking op het lokale niveau is de **incompatibiliteit** tussen de functie van **minister** en het lidmaatschap van een **lokaal bestuur**.
- Er zijn **geen wettelijke beperkingen** voor het **regelen van de cumul** op het lokale niveau.
- Bij wijze van **vergelijking**: in de andere geanalyseerde stadsgewesten is cumul tussen het lokale en het centrale niveau **niet toegestaan**.
- De **onderzochte cumul** heeft vooral betrekking op het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** (parlement en regering).
- Er wordt vooral gecumuleerd in de **grotere gemeenten**.
- **2/3 tot 3/4 van de Brusselse parlementsleden cumuleert** dat mandaat met een lokale functie.

Hervorming

- Een verbod op cumulatie tussen het gemeentelijke en het lokale niveau zou geabsorbeerd worden door een daling van het aantal gemeentelijke mandaten met 10%. Bij een daling met 20% of 30% zou er ook met decumul een reële daling van het aantal mandatarissen zijn.
- Een verbod op cumul zou de toename van de werklust door de vermindering van het aantal mandaten **compenseren**

Vergoedingen

- De **gemeenteraadsleden** worden vergoed met **zitpenningen** en dus proportioneel met hun aanwezigheid op de vergaderingen van de raad, maar ook van commissies en afdelingen, terwijl de **burgemeesters en schepenen** een **salaris** ontvangen dat berekend wordt in functie van de **bevolkingsgrootte** van de gemeente.
- Het bedrag van de zitpenningen **verschilt sterk tussen de gemeenten** – soms van enkel naar dubbel – zonder dat dit door de grootte van de gemeente kan verklaard worden.
- Een wijziging van de vergoedingen van gemeentelijke mandatarissen vereist een wijziging van **artikel 12 van de NGW** (voor de raadsleden) en van **artikel 19 van de NGW** (burgmeester en schepenen), evenals – mogelijkerwijze – **artikel 28 van de NGW**. Deze wijzigingen kunnen gebeuren per ordonnantie, goedgekeurd door een meerderheid van de stemmen en een meerderheid in beide taalgroepen.
- Het systeem van **zitpenningen** leidt tot **vele kritische bedenkingen** bij de lokale mandatarissen

De vermindering van het aantal mandatarissen zou een **financiële winst** opleveren voor de gemeenten, die eventueel gedeeltelijk de **professionalisering van de mandaten** zouden kunnen **compenseren**.

Duur van de legislatuur

- De duur van de gemeentelijke legislatuur is **vastgelegd door de NGW**.
- Een wijziging van de duur van de legislatuur is mogelijk met een **ordonnantie, goedgekeurd door een meerderheid van de stemmen en een meerderheid in beide taalgroepen**, die minstens de **artikels 2 en 3 van de NGW** wijzigt, evenals **artikel 7 §1 van de BGK**.
- Een dergelijke wijziging zou **het ritme van de verkiezingen loskoppelen** van de andere gewesten.
- De **Brusselse kiezers** zouden slechts **één keer om de vijf jaar** naar de stembus geroepen worden.
- Een **synchronisatie** van de gewestelijke en gemeentelijke verkiezingen moet rekening houden met de **cumulregels** die van toepassing zouden zijn.

INLEIDING

De voorliggende studie wil een grondige analyse voorstellen van de democratische en institutionele organisatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

Het imago van Brussel kreeg na 22 maart 2016 een flinke deuk, en onder meer de transparantie en de effectiviteit van haar politieke instellingen werden in vraag gesteld. Terwijl bovendien ook verschillende schandalen het vertrouwen van de burgers in hun (lokale) mandatarissen op de proef stellen, willen we met deze studie een aantal concrete voorstellen doen met het oog op het herdenken van de werking van de democratische politieke instellingen van Brussel.

Het Hoofdstedelijk Gewest dat binnenkort zijn dertigste verjaardag viert (Delcamp 1993; Witte et al. 1999), heeft een heel bijzondere en in de Belgische context unieke verhouding met het gemeentelijke niveau (Buelens & Deschouwer 1997; Witte et al. 2003). Die zorgt voor een groot aantal publieke en parapublieke mandatarissen en voor de burgers leidt ze tot een beperkte leesbaarheid van de institutionele architectuur. Een en ander heeft geleid tot belangrijke maatschappelijke en politieke debatten (Dumont & Van Drooghenbroeck 2007; Lagasse 2012; Maskens, Lagasse, Van Nieuwenhove & Dumont 2008; Van Wynsberghe, Poirier, Sinardet & Tulkens 2009).

Deze studie wil daarom een grondige analyse bieden van de democratische en institutionele organisatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze focust op twee belangrijke en complementaire aspecten: de lokale democratie en de relatie tussen de verschillende bestuursniveaus in het BHG. Ze wil ook een aantal scenario's voor hervorming presenteren die op de best mogelijke wijze de voorkeuren van de betrokkenen weerspiegelen (overheden en burgers), en die tegelijk ook rekening houden met het nodige evenwicht tussen een efficiënt beleid en een maximale participatie en vertegenwoordiging van de Brusselse bevolking in als haar diversiteit enerzijds, en politieke en juridische haalbaarheid anderzijds.

Dit tussentijdse rapport behandelt het eerste luik van de studie: het lokale bestuur. Het behandelt een aantal aspecten die betrekking hebben op het functioneren van de gemeentelijke democratische instellingen:

1. Het aantal mandatarissen en de vertegenwoordiging van minderheden
2. Het cumuleren van mandaten, de duur van de gemeentelijke legislatuur en de vergoeding van de mandatarissen.

Voor elk van die aspecten biedt het rapport:

- een politiek en juridisch kadaster van de bestaande situatie
- een juridische analyse van de voorwaarden om die te hervormen
- een aantal scenario's voor hervorming met een analyse van de haalbaarheid en van de politieke consequenties

De gebruikte gegevens komen uit de volgende bronnen:

- de officiële site met verkiezingsresultaten (<http://bru2012.irisnet.be/fr/index.html>)
- de gegevens over de bevolking van het BISA (<http://bisa.brussels>)
- de gegevens over de samenstelling van de gemeenteraden Brulocalis (<http://www.avcb-vsgb.be/fr/accueil.html>), de gemeenten, de media en de site notrecommune.com
- de gegevens over de cumul van mandaten van Cumuleo (<https://www.cumuleo.be>), geverifieerd op de website van de verschillende instellingen
- gesprekken met lokale mandatarissen

VOORAF

De Grondwet, en in het bijzonder artikel 162, stelt dat de gemeentelijke en provinciale instellingen door een *wet* moeten georganiseerd worden:

“De provinciale en gemeentelijke instellingen worden bij de wet geregeld.

De wet verzekert de toepassing van de volgende beginselen:

1° de rechtstreekse verkiezing van de leden van de provincieraden en de gemeenteraden;

2° de bevoegdheid van de provincieraden en van de gemeenteraden voor alles wat van provinciaal en van gemeentelijk belang is, behoudens goedkeuring van hun handelingen in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald;

3° de decentralisatie van bevoegdheden naar de provinciale en gemeentelijke instellingen;

4° de openbaarheid van de vergaderingen der provincieraden en gemeenteraden binnen de bij de wet gestelde grenzen;

5° de openbaarheid van de begrotingen en van de rekeningen;

6° het optreden van de toezichthoudende overheid of van de federale wetgevende macht om te beletten dat de wet wordt geschonden of het algemeen belang geschaad”.

Men moet het gebruik van de term *wet* echter niet interpreteren als een toewijzing van die bevoegdheid aan het federale niveau. Inderdaad, in toepassing van artikel 19, §1 van de BWHI betekent de term ‘wet’ wanneer die gebruikt wordt in een constitutionele regeling vanaf 1980 een wetgevende handeling, van de federale overheid of van de deelstaten, in tegenstelling tot een handeling van een uitvoerend bestuur. In dit geval wordt die interpretatie nog versterkt door het feit dat de Bijzondere Wet van 13 juli 2001 de bevoegdheid over de lokale besturen naar de gewesten heeft overgeheveld. Die bevoegdheid staat inmiddels in artikel 6 §1 VIII van de BWHI.

Op dit ogenblik heeft het BHG, in tegenstelling tot het Vlaamse en het Waalse Gewest geen tekst aangenomen die betrekking heeft op de gemeentelijke instellingen. Er is niet zoiets als een ‘Brusselse code van de lokale besturen’ of een ‘Brusselse gemeentelijke ordonnantie’. De basis van de lokale organisatie in Brussel blijft dus de NGW die verschillende malen door de wetgever van het BHG aangepast werd. Er bestaat vandaag geen officieel gepubliceerde geconsolideerde versie van de NGW die op Brussel betrekking heeft. Er bestaat wel een officieuze versie van de Vereniging Stad en Gemeenten van Brussel.

Men zou kunnen overwegen, ook al is dat een werk van een grotere omvang, om een Brusselse code van de lokale besturen op te stellen, ofwel bij ordonnantie of door de

regering de mogelijkheid te bieden de huidige wetgeving te codificeren. Dit zou het voordeel hebben de organisatie van de lokale besturen helderder en transparanter te maken door in één enkele tekst de regelgeving met betrekking tot organieke organisatie, functioneren, kieswetgeving en dergelijke samen te brengen.

We willen er ten slotte ook op wijzen dat de bevoegdheden van de gewesten, en in het bijzonder van het BHG beperkt worden door een aantal teksten en bepalingen die tot het federale niveau behoren. We zullen die vermelden daar waar ze van belang zijn.

DEEL I

HET AANTAL MANDATARISSEN EN DE

VERTEGENWOORDIGING VAN

MINDERHEDEN

AANTAL MANDATARISSEN

Juridisch kadaster van de bestaande situatie

Over het aantal mandatarissen

Het aantal mandatarissen (we hebben het enkele over gemeenteraadsleden en schepenen en niet over andere mandatarissen zoals OCMW-raadsleden) wordt bepaald door de Nieuwe Gemeentewet (NGW). Die verbindt het aantal gemeentelijke mandatarissen aan het bevolkingsaantal van een gemeente. Hoe groter een gemeenten, hoe meer mandatarissen ze heeft, en dat geldt zowel voor de raadsleden als voor de schepenen (zie Tabel 1).

Het aantal gemeenteraadsleden wordt vastgesteld door artikel 9 van de NGW. Om het bevolkingsaantal van een gemeente vast te stellen wordt gebruik gemaakt van de cijfers van de federale minister van Binnenlandse Zaken zoals die gepubliceerd worden op 31 december van het jaar voorafgaand aan de volledige vernieuwing van de gemeenteraad, d.w.z. het jaar voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen. Onder ‘bevolkingsaantal’ moet volgens artikel 5 van de NGW worden verstaan: “Het in aanmerking te nemen inwonertal is het aantal personen dat ingeschreven is in het Rijksregister van de natuurlijke personen die op 31 december van het jaar vóór dat van de volledige vernieuwing van de gemeenteraden hun hoofdverblijfplaats in de desbetreffende gemeente hadden”.

Het aantal schepenen wordt vastgelegd door artikel 16 van de NGW. De regel voor het vaststellen van het bevolkingsaantal is uiteraard dezelfde als voor het aantal raadsleden. Het aantal schepenen kan in het BHG echter onder bepaalde voorwaarden, voorzien in artikel 279 van de NGW, verhoogd worden. Dat is het mechanisme van de extra-schepenen.

Tabel 1. De huidige regels met betrekking tot het aantal raadsleden en schepenen

Bevolking	Aantal raadsleden	Aantal schepenen
< 1.000	7	2
1.000 – 1.999	9	3
2.000 – 2.999	11	3
3.000 – 3.999	13	3
4.000 – 4.999	15	3
5.000 – 6.999	17	4
7.000 – 8.999	19	4
9.000 – 9.999	21	4
10.000 – 11.999	21	5
12.000 – 14.999	23	5
15.000 – 19.999	25	5
20.000 – 24.999	27	6
25.000 – 39.999	29	6
30.000 – 34.999	31	7
35.000 – 39.999	33	7
40.000 – 49.999	35	7
50.000 – 59.999	37	8
60.000 – 69.999	39	8
70.000 – 79.999	41	8
80.000 – 89.999	43	8
90.000 – 99.999	45	8
100.000 – 149.999	47	9
150.000 – 199.999	49	9
200.000 – 249.999	51	10
250.000 – 299.999	53	10
> 300.000	55	10

Bron : artikels 8 en 16 van de NGW

Politiek kadaster van de huidige situatie

Evolutie van het aantal gemeenteraadsleden

Tabel 2 geeft de evolutie van het aantal gemeenteraadsleden tijdens de drie voorbije legislaturen (2000-2012) en maakt ook een projectie voor de twee volgende (2018-2024).

Tussen 2000 en 2012 waren er vijf gemeenten die steeds hetzelfde aantal raadsleden verkozen hebben (Sint-Gillis, Schaarbeek, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde en Sint-Pieters-Woluwe), twee hebben hun raad met vier leden zien aangroeien (Anderlecht en Sint-Jans-Molenbeek) en alle andere met twee raadsleden. Alles bij elkaar is het aantal raadsleden gestegen met 5%.

De projecties tonen aan dat er bij ongewijzigde regelgeving acht bijkomende raadsleden zullen zijn in 2018 (op basis van de bevolkingsaantallen op 1 januari 2017) en nog eens 12 in 2024 (op basis van de bevolkingsprojecties van het BISA).

Alles bij elkaar zouden er tussen 2000 en 2025 52 extra raadsleden zijn (of een stijging van 8%). Die zouden als volgt gespreid zijn:

- Geen stijging in twee gemeenten; Schaarbeek en Watermaal-Bosvoorde
- Twee extra raadsleden in 9 gemeenten: Oudergem, Vorst, Elsene, Koekelberg, Sint-Gillis, Sint-Joost-Ten-Node, Ukkel, Sint-Lambrechts Woluwe en Sint-Pieters Woluwe
- Vier extra raadsleden in 7 gemeenten: Anderlecht, Sint-Agatha Berchem, Stad Brussel, Etterbeek, Evere, Ganshoren en Jette.
- Zes extra raadsleden in Sint-Jans-Molenbeek.

Tabel 2. Evolutie van het aantal gemeenteraadsleden

	2000-2006		2006-2012		2012-2018		Projectie 2018		Projectie 2025	
	Bevolking	Raadsleden	Bevolking	Raadsleden	Bevolking	Raadsleden	Bevolking	Raadsleden	Bevolking	Raadsleden
Anderlecht	87.812	43	96.011	45	110.943	47	117.412	47	129.088	47
Oudergem	28.804	29	29.552	29	31.904	31	33.161	31	34.054	31
Sint-Agatha Berchem	18.735	25	20.078	27	22.876	27	24.224	27	26.794	29
Brussel	133.859	47	144.784	47	165.048	49	178.552	49	200.898	51
Etterbeek	39.404	33	41.740	35	45.408	35	47.180	35	50.215	37
Evere	31.348	31	33.462	31	36.938	33	39.556	33	45.711	35
Vorst	45.555	35	47.719	35	52.741	37	55.613	37	58.720	37
Ganshoren	19.757	25	20.970	27	23.353	27	24.269	27	26.375	29
Elsene	73.174	41	77.511	41	83.295	43	85.541	43	89.214	43
Jette	39.749	33	42.981	35	48.755	35	51.426	37	57.322	37
Koekelberg	16.211	25	18.157	25	20.583	27	21.638	27	24.605	27
Sint-Jans-Molenbeek	71.219	41	79.877	41	93.279	45	96.586	45	104.205	47
Sint-Gillis	42.458	35	44.265	35	48.940	35	50.659	37	54.478	37
Sint-Joost-Ten-Node	22.097	27	23.557	27	26.902	29	27.402	29	28.505	29
Schaarbeek	105.692	47	111.946	47	126.393	47	132.590	47	141.842	47
Ukkel	74.221	41	75.954	41	79.498	41	81.944	43	83.028	43
Watermaal-Bosvoorde	24.773	27	24.056	27	24.288	27	24.619	27	24.000	27
Sint-Lambrechts Woluwe	46.528	35	47.952	35	51.688	37	54.311	37	55.100	37
Sint-Pieters Woluwe	37.922	33	38.232	33	39.949	33	41.207	35	42.401	35
TOTAAL	959.318	653	1.018.804	663	1.132.781	685	1.187.890	693	1.276.555	705

Evolutie van het aantal schepen

Tabel 3 presenteert de evolutie van het aantal schepen tijdens de laatste drie legislaturen en een projectie voor de twee volgende legislaturen. Het aantal schepen – de extra Nederlandstalige schepen niet meegerekend – steeg tussen 2000 en 2012 met één in zeven colleges. Het totaal aantal schepen in het Gewest is dus gestegen van 132 in 2000 naar 139 in 2012 (+5%).

Tabel 3. Evolutie van het aantal schepen

	2000- 2006	2006- 2012	2012- 2018	Projectie 2018	Projectie 2025
Anderlecht	8	8	9	9	9
Oudergem	6	6	7	7	7
Sint-Agatha Berchem	5	6	6	6	6
Brussel	9	9	9	9	10
Etterbeek	7	7	7	7	8
Evere	7	7	7	7	7
Vorst	7	7	8	8	8
Ganshoren	5	6	6	6	6
Elsene	8	8	8	8	8
Jette	7	7	7	8	8
Koekelberg	5	5	6	6	6
Sint-Jans-Molenbeek	8	8	8	8	9
Sint-Gillis	7	7	7	8	8
Sint-Joost-Ten-Node	6	6	6	6	6
Schaarbeek	9	9	9	9	9
Ukkel	8	8	8	8	8
Watermaal-Bosvoorde	6	6	6	6	6
Sint-Lambrechts Woluwe	7	7	8	8	8
Sint-Pieters Woluwe	7	7	7	7	7
TOTAAL	132	134	139	141	144

Bij ongewijzigde regelgeving toont de projectie dat er twee bijkomende schepen zullen zijn in 2018 (op basis van de bevolkingsaantallen op 1 januari 2017) en opnieuw drie bijkomende schepen in 2024 (op basis van de BISA-projecties van de bevolkingsaantallen). Alles bij elkaar zouden er dus tussen 2000 en 2024 twaalf bijkomende schepen zijn (+ 9%). Bij deze cijfers moeten ook nog de extra Nederlandstalige schepen geteld worden (zie lager).

De verdeling van de bevoegdheden en portefeuilles tussen de schepenen varieert enorm van de ene gemeente tot de andere, net als de benamingen van de verschillende bevoegdheidspakketten. Dat is minder het geval voor de burgemeesters, omdat die sowieso een aantal wettelijk vastgelegde bevoegdheden hebben. De burgemeesters zijn altijd bevoegd voor algemene zaken, de politiek, het protocol, de public relations, veiligheid en preventie. Velen van hen zijn ook bevoegd voor personeel, informatie en communicatie, burgerlijke stand, bevolking, evenementen, sociale zaken (breed gedefinieerd) en cultus. Bij sommigen vinden we ook bevoegdheden zoals onderwijs, cultuur, milieu, jeugd, sport, enz...

Wanneer er een extra Nederlandstalige schepen in het college is opgenomen, leidt dat bijna altijd tot het splitsen van de persoonsgebonden materies tussen de twee taalgroepen (minstens onderwijs en cultuur).

Voor het overige zijn schepenen belast met één enkele tot meer dan tien bevoegdheden. Daarin is het moeilijk algemene lijnen te ontdekken. Sommige gemeenten gebruiken ook heel eigen benamingen om de bevoegdheden te benoemen, wat ze onderling zeer moeilijk vergelijkbaar maakt. Competenties die niet meteen bij elkaar horen, komen soms in één pakket terecht, terwijl samenhangende competenties soms gespreid worden. Hoe dit alles zich in werklast vertaalt, is moeilijk uit te maken. Wat vast staat is dat de verdeling van de bevoegdheden tussen schepenen blijkt geeft van beperkte coherentie, zowel tussen als binnen gemeenten.

Nationale en internationale vergelijkingen

Vlaanderen en Wallonië

De regels die bepalen hoeveel mandatarissen een gemeente heeft, zijn dezelfde in de drie gewesten van het land, althans tot 2018. In Vlaanderen zal vanaf 2019 elke gemeente één schepen minder tellen, maar de voorzitter van het OCMW wordt wel overal ex officio lid van het schepencollege. De regel die bepaalt hoeveel gemeenteraadsleden er zijn, blijft in Vlaanderen ook in 2019 ongewijzigd.

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië geldt dus een vaste verhouding tussen het aantal inwoners en het aantal mandatarissen, maar de ratio mandatarissen / bevolking neemt wel af naarmate steden en gemeenten groter worden. In een gemeente van 1.000 inwoners zijn er 9 mandaten per 1.000 inwoners. In een gemeente van 300.000 inwoners zijn er 55 mandaten en zijn er dus slechts 0.18 mandaten per 1.000 inwoners. Indien er voor eenzelfde bevolkingsaantal meer gemeenten zijn, neemt de ratio uiteraard ook toe, en die neemt toe naarmate er meer kleinere gemeenten zijn.

In Vlaanderen en Wallonië is de verhouding tussen het aantal mandatarissen en de bevolking daarom hoger dan in het BHG (ratio van 0,60 gemeenteraadsleden per 1.000 inwoners). Vlaanderen telt 6,5 miljoen inwoners en is verdeeld in 308 gemeenten. Die hebben in totaal 7.464 raadsleden. Wallonië telt 3,6 miljoen inwoners en is verdeeld in 262 gemeenten. In totaal zijn er 5.214 raadsleden. In Vlaanderen zijn er dus gemiddeld 1,15 raadsleden per 1.000 inwoners en in Wallonië 1.45 per 1.000.

Deze verhouding tussen het aantal raadsleden en het bevolkingsaantal kan gebruikt worden als een maat van 'nabijheid' (proximité). Raadsleden die grotere bevolkingsgroepen vertegenwoordigen kunnen moeilijker een hecht contact bewaren met de burgers. Die logica kan ook territoriaal gebruikt worden: men kan het aantal raadsleden per vierkante kilometer beschouwen als een maat voor 'nabijheid'. In Vlaanderen zijn er 0,55 raadsleden per vierkante kilometer, in Wallonië 0,31 en in Brussel 4,80.

Die hoge territoriale ratio is evident voor een stedelijke omgeving. Veel zinvoller dan de vergelijking met Vlaanderen en Wallonië is daarom de vergelijking met andere steden.

Andere steden in België

Luik, Charleroi en Gent volgen de gewone regel van de gemeentewet (zie Tabel 1). Gent heeft – met 247.000 inwoners – 51 gemeenteraadsleden en 10 schepenen (ratio van 0,21 mandatarissen per 1.000 inwoners en 0,50 per km²). Charleroi heeft met 202.000 inwoners 51 raadsleden en 10 schepenen (0,25 per 1.000 en 0,50 per km²) en Luik heeft met 198.000 inwoners 49 zetels en 10 schepenen (0,25 per 1.000 en 0,71 per km²).

Antwerpen is de grootste stad (511.000 inwoners) en valt ook onder de hoogste categorie. De stad heeft een gemeenteraad met 55 zetels (en 10 schepenen). Antwerpen is echter ook verdeeld in districten. Die hebben elk een verkozen districtsraad. Het aantal zetels per district is gelijk aan 2/3 van het aantal zetels dat het district zou hebben als onafhankelijke gemeente. De districten hebben ook elk een verkozen districtsraad en een bestuur. De onderstaande tabel geeft de verdeling aan voor elk van de districten. Voor Antwerpen is het aantal mandaten dus veel groter dan voor de andere steden. Antwerpen heeft bovenop de 55 gemeenteraadsleden nog 217 districtsraadsleden, wat een totaal van 272 mandaten oplevert.

Tabel 4. Gemeenteraads- en districtraadsleden in Antwerpen

District	Bevolking	Oppervlakte	Raadsleden	College
Antwerpen	193.844	87,30	33	1 + 4
Berchem	42.557	5,79	25	1 + 4
Berendrecht-Zandvliet-Lillo	9.872	52,66	15	1 + 3
Borgerhout	45.948	3,93	25	1 + 4
Deurne	76.231	13,06	29	1 + 4
Ekeren	22.727	8,07	19	1 + 4
Hoboken	37.464	10,67	23	1 + 4
Merksem	42.805	8,28	25	1 + 4
Wilrijk	40.173	13,61	23	1 + 4
TOTAAL DISTRICTEN	511.624	204,5	217	9 + 35
Antwerpen – centrale stad	511.624	204,5	55	10

Toch scoort Brussel hier ook hoger. Er zijn in Brussel meer gemeenteraadsleden per 1.000 inwoners (0,60) dan in Antwerpen (0,53 met de districten inbegrepen). En Brussel heeft ook meer raadsleden per vierkante kilometer (4,24) dan Antwerpen (1,33).

Internationale vergelijkingen

In wat volgt bekijken we drie voorbeelden uit andere landen: Berlijn, Wenen en Parijs. De eerste twee zijn relevant omdat ze allebei tegelijk een gewest zijn – het hoofdstedelijk gewest – in een federale staat. Zij combineren op die manier twee statuten, en hun politieke instellingen incorporeren ook die dubbele functie. Dat geldt ook voor Parijs. Parijs is weliswaar geen deelstaat, maar is wel naast de hoofdstad van Frankrijk ook één van de acht departementen van de regio Île de France. Deze drie steden kennen ook een interne decentralisatie. Ze hebben naast een centrale stedelijke (en gewestelijke of departementale) assemblee ook kleinere besturen. We kijken hier naar hun aantal, hun oppervlakte, het aantal inwoners en het aantal verkozen politieke mandaten.

Berlijn

Berlijn is een stadstaat. Het is één van de deelstaten van de Duitse federatie en heeft daarom ook alle bevoegdheden die aan de *Länder* in Duitsland toekomen. Zoals de andere *Länder* heeft Berlijn een rechtstreeks verkozen deelstaatparlement (*Abgeordnetenhaus*), waarvan het aantal raadsleden bepaald wordt in functie van de bevolkingsaantallen. Berlijn telt ruim 3,6 miljoen inwoners en de Berlijnse *Landtag* telt 161 leden. Deze assemblee is tegelijk ook de gemeenteraad van de stad Berlijn. Het bestuur van de stad en van het Land (de *Senat*) is in handen van de burgemeester (die ook minister-president is van de deelstaat) en van maximaal 10 regeringsleden (*Senatoren*).

Berlijn is verder verdeeld in 12 districten die bevoegd zijn voor de uitvoering van een aantal lokale taken, zoals onder meer lokale stadsplanning en onderhoud van lokale wegen. De districten zijn qua inwonersaantallen relatief gelijk aan elkaar (zie tabel). Het kleinste (Spandau) telt 238.000 inwoners en het grootste (Berlin Mitte) telt er 368.000. Elk district heeft een rechtstreeks verkozen raad (*Bezirkverordnetenversammlung*) van 55 leden. Ze worden geleid door een districtsburgemeester en door vier districtsbestuursleden.

In totaal zijn er in Berlijn dus 821 raadsleden (660 in de districten en 161 in de gemeenteraad / parlement) en 70 executieve mandaten voor een bevolking van 3,6 miljoen. Dat zijn 0,23 raadsleden per 1.000 inwoners. Berlijn is ook zeer uitgestrekt. Het bestrijkt een oppervlakte van bijna 892 vierkante kilometer of meer dan vijf keer meer dan Brussel. Met in totaal 821 raadsleden zijn er dat amper 0,74 per vierkante kilometer.

Tabel 5. Gemeenteraadsleden per district in Berlijn, naar bevolking en oppervlakte

District	Bevolking	Oppervlakte	Raadsleden	Ratio 1.000 inw	Ratio km ²
Mitte	368.122	39,47	55	0,15	1,39
Friedrichshain-Kreuzberg	281.076	20,16	55	0,20	2,73
Pankow	394.816	103,01	55	0,14	0,53
Charlottenburg-Wilmersdorf	334.351	64,72	55	0,16	0,85
Spandau	238.278	91,91	55	0,23	0,60
Steglitz-Zehlendorf	302.535	102,50	55	0,18	0,54
Tempelhof-Schöneberg	345.024	53,09	55	0,16	1,04
Neukölln	328.045	44,93	55	0,17	1,22
Treptow-Köpenick	257.782	168,42	55	0,21	0,33
Marzahn-Hellersdorf	261.954	61,74	55	0,21	0,89
Lichtenberg	280.721	52,29	55	0,20	1,05
Reinickendorf	260.253	89,46	55	0,21	0,61
TOTAAL	3.652.957	891,7	660	0,18	0,74

Wenen

Wenen heeft in Oostenrijk een statuut dat sterk lijkt op dat van Berlijn in Duitsland. Wenen is de hoofdstad van de Oostenrijkse federatie en is zelf ook een deelstaat. Het parlement van de deelstaat (*Stadsenat*) is tegelijk ook de gemeenteraad van de stad. De assemblee telt 100 leden. De burgemeester is tegelijk de minister-president of *Landeshauptman*. Hij of zij wordt bijgestaan door zeven ministers.

De stad is verdeeld in 23 districten of *Gemeindebezirke*, die elk een verkozen raad hebben. Leden van districtsraden kunnen geen lid zijn van de centrale gemeenteraad of deelstaatsparlement. Elk district heeft een districtsvoorzitter en twee adjuncten. De bevoegdheden van de districten zijn beperkt en ze heffen ook geen eigen belastingen. Hun financiële middelen worden door de centrale gemeenteraad verdeeld. Het aantal raadsleden per district is minimaal 40 en loopt vanaf 55.000 inwoners op tot maximaal 60. Hun grootte varieert echter enorm. Het kleinste district *Innere Stadt* telt slechts 16.000 inwoners, terwijl er verschillende zijn met meer dan 100.000 inwoners. *Florisdorf* is met 180.000 inwoners het grootste.

Tabel 6 geeft voor elk district het aantal raadsleden, de bevolking en de oppervlakte. Omdat de kleinere districten relatief veel raadsleden hebben – minstens 40 – heeft Wenen in vergelijking met Berlijn veel meer raadsleden. Het zijn er meer in absolute aantallen, en ook de ratio per 100 inwoners en de ratio per vierkante kilometer is in Wenen een stuk hoger dan in Berlijn (dat dubbel zo groot is). Indien we bij de 1.144 leden van de districtsraden ook de 100 leden van de gemeenteraad / deelstaatsparlement rekenen, heeft Wenen 0,69 mandaten per 1.000 inwoners en drie per vierkante kilometer.

Tabel 6. Raadsleden per district in Wenen, naar bevolking en oppervlakte

District	Bevolking	Oppervlakte	Raadsleden	Ratio 1.000 inw	Ratio km ²
Innere Stadt	16.286	2,88	40	2,46	13,89
Leopoldstadt	10.1505	19,27	60	0,59	3,11
Landstraße	87.953	7,42	56	0,64	7,55
Wieden	31.597	1,80	40	1,27	22,22
Margareten	54.113	2,03	40	0,74	19,70
Mariahilf	30.910	1,48	40	1,29	27,03
Neubau	31.222	1,61	40	1,28	24,84
Josefstadt	24.463	1,08	40	1,64	37,04
Alsergrund	40.776	2,99	40	0,98	13,38
Favoriten	189.543	31,8	60	0,32	1,89
Simmering	951.62	23,23	60	0,63	2,58
Meidling	920.92	8,10	58	0,63	7,16
Hietzing	52.085	37,72	40	0,77	1,06
Penzing	89.184	33,76	56	0,63	1,66
Rudolfsheim-Fünfhaus	76.168	3,92	50	0,66	12,76
Ottakring	100.520	8,67	60	0,60	6,92
Hernals	55.536	11,39	40	0,72	3,51
Währing	49.085	6,35	40	0,81	6,30
Döbling	69.924	29,94	48	0,69	1,60
Brigittenau	85.380	5,71	56	0,66	9,81
Floridsdorf	151.740	44,44	60	0,40	1,35
Donaustadt	172.798	102,31	60	0,35	0,59
Liesing	96.728	32,07	60	0,62	1,87
TOTAAL	1.794.770	414,87	1.144	0,64	2,76

Parijs

De politieke organisatie van Parijs is dan weer zeer verschillend van Wenen en Berlijn. Toch delen ze twee belangrijke elementen. In de eerste plaats is Parijs niet alleen stad en hoofdstad. Het is ook een departement. De verkozen assemblee van Parijs – de *Conseil de Paris* – is dus tegelijk ook een *Conseil Départemental*. Dat betekent dat de burgemeester van Parijs ook tegelijk de *président du département* is. Daarnaast heeft ook Parijs niet alleen een verkozen assemblee dat de stad bestuurt,

maar is de stad ook onderverdeeld in kleinere eenheden – arrondissementen – die hun eigen raad en bestuur hebben.

Terwijl in Berlijn en Wenen de leden van de districtsraden afzonderlijk verkozen worden – maar wel op dezelfde dag als de centrale gemeenteraad – lopen in Parijs deze twee verkiezingen in elkaar over. In elk van de twintig arrondissementen wordt een *Conseil d'Arrondissement* verkozen. Het aantal raadsleden varieert met het bevolkingsaantal, met weliswaar een minimum van 11 raadsleden. Van deze verkozenen per arrondissement zetelen er ook een aantal in de *Conseil de Paris*, de Parijse gemeenteraad. In elk arrondissement zijn het de eerste verkozenen van de lijsten die in aanmerking komen om de mandaten (hun aantal varieert met de grootte) van dat arrondissement in de *Conseil de Paris* te bekleden. De *Conseil* bestaat uit 163 leden. De *Conseil* verkiest de burgemeester. Die wordt in het bestuur bijgestaan door (in 2014) 21 *adjoints au maire*. Ook elk arrondissement verkiest een *maire d'arrondissement*.

In Tabel 7 maken we dezelfde oefening als voor Wenen en Berlijn. We bekijken het aantal raadsleden per arrondissement en berekenen het aantal raadsleden per 1.000 inwoners en per vierkante kilometer. Parijs heeft een relatief beperkte oppervlakte. Met 105 vierkante kilometer is de stad kleiner dan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar ze is met 2,26 miljoen inwoners wel bijna tweemaal zo groot in bevolkingsaantal. Dat levert een relatief laag aantal mandaten per 1.000 inwoners op en een relatief groot aantal per vierkante kilometer. Indien we ook de 163 leden van de *Conseil de Paris* meetellen, heeft Parijs 6,5 raadsleden per vierkante kilometer en 0,31 per 1.000 inwoners.

Tabel 7. Raadsleden per arrondissement in Parijs, naar bevolking en oppervlakte

	Arrondissement	Bevolking	Oppervlakte	Raadsleden	Ratio 1.000 inw	Ratio km²
1er	Louvre	17.767	1,83	11	0,62	6,01
2e	Bourse	22.571	0,99	12	0,53	12,12
3e	Temple	36.358	1,17	13	0,36	11,11
4e	Hôtel-de-Ville	29.138	1,6	12	0,41	7,50
5e	Panthéon	62.236	2,54	14	0,22	5,51
6e	Luxembourg	43.976	2,15	13	0,30	6,05
7e	Palais-Bourbon	58.309	4,09	14	0,24	3,42
8e	Élysée	40.849	3,88	13	0,32	3,35
9e	Opéra	61.046	2,18	14	0,23	6,42
10e	Entrepôt	96.733	2,89	21	0,22	7,27
11e	Popincourt	154.411	3,67	33	0,21	8,99
12e	Reuilly	144.595	16,32	30	0,21	1,84
13e	Gobelins	184.034	7,15	39	0,21	5,45
14e	Observatoire	138.465	5,64	30	0,22	5,32
15e	Vaugirard	238.914	8,48	54	0,23	6,37
16e	Passy	171.880	16,37	39	0,23	2,38
17e	Batignolles-Monceau	170.218	5,67	36	0,21	6,35
18e	Buttes-Montmartre	201.975	6,01	45	0,22	7,49
19e	Buttes-Chaumont	186.507	6,79	42	0,23	6,19
20e	Ménilmontant	198.678	5,98	42	0,21	7,02
	Totaal	2.258.660	105,4	527	0,23	5,00

Samenvatting van de vergelijkingen

Tabel 8 vat al deze bevindingen nog eens samen. We bekijken voor elke stad en ook voor Brussel het aantal mandatarissen op het lokale niveau én op het centrale niveau, en berekenen de ratio per 1.000 inwoners en per vierkante kilometer.

Tabel 8. Nationale en internationale vergelijking van het aantal raadsleden per stad (centraal plus districten / gemeenten).

	Raadsleden	Ratio / 1.000 inwoners	Ratio / km ²	Executieven	Burgemeesters / Voorzitters	Totaal uitvoerend
Brussel	685 + 89 = 774	0,68	4,80	7 + 139 = 148*	1 + 19 = 20	166*
Antwerpen	217 + 55 = 272	0,53	1,33	35 + 10 = 54	1 + 9 = 10	64
Gent	51	0,21	0,33	10	1	
Charleroi	51	0,25	0,50	10	1	
Luik	49	0,25	0,71	10	1	
Berlijn	660 + 161 = 821	0,23	0,74	10 + 48 = 58	1 + 12 = 13	71
Wenen	1144 + 100 = 1244	0,69	3,00	7 + 46 = 53	1 + 23 = 24	77
Parijs	527 + 163 = 690	0,31	6,50	21	1 + 20 = 21	42

* Zonder de extra Nederlandstalige schepenen

En dan valt het op dat Brussel in beide rangschikkingen hoog scoort, en dus een relatief hoog aantal mandatarissen heeft. Bij het aantal mandatarissen per 1.000 inwoners (centraal en lokaal) deelt Brussel de eerste plaats met Wenen. Het aantal raadsleden van de districten in Wenen is dan ook erg hoog omdat er ook voor de erg kleine districten minstens 40 raadsleden zijn. Wenen heeft met zijn 1.244 mandatarissen ook 3 raadsleden per vierkante kilometer. Maar in Brussel zijn er meer: 4,80. Alleen Parijs heeft een nog groter aantal mandatarissen per vierkante kilometer, een gevolg van het feit dat Parijs veel dichter bevolkt is, en haar meer dan twee miljoen inwoners concentreert op een oppervlakte die kleiner is dan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voor het aantal leden van de executieven gelden gelijkaardige conclusies.

Synthese

- In het BHG wordt het **aantal lokale mandatarissen** (raadsleden en schepenen) **vastgelegd door de NGW**, in functie van de grootte van de gemeenten
- In het BHG stijgt het aantal mandatarissen gestaag (+5% 2000-2012; +8-9% 2000-2024).
- Andere (grote) steden hebben in het algemeen **verschillende bestuursniveaus**: de stad als geheel en kleinere entiteiten met een verkozen raad en een college.
- Deze kleinere entiteiten zijn ondergeschikt aan de centrale stad en beschikken over beperkte bevoegdheden.
- **Andere steden laten bevoegdheidsniveaus ook samenvallen.** Berlijn, Wenen en Parijs combineren hun status van deelstaat of departement met die van de centrale stad.
- In relatieve termen telt Brussel **meer mandatarissen per inwoner of per vierkante kilometer** dan vergelijkbare Belgische of buitenlandse steden. Dat geldt **des te meer voor de executieven**.
- De verdeling van bevoegdheden binnen de schepencolleges in het BHG **verschilt heel sterk tussen de gemeenten**, en qua **werklust** soms ook binnen de gemeenten.

Voorwaarden voor wijziging

Om het aantal gemeentelijke mandatarissen te wijzigen, moet het artikel 8 van de NGW (voor de raadsleden) en het artikel 16 (voor de schepenen) aangepast worden.

Wetende :

1. Dat de organisatie van de lokale besturen geregionaliseerd werd door de Bijzondere Wet van 12 juli 2001, en dat sindsdien de gewesten bevoegd zijn voor “de samenstelling, organisatie, bevoegdheid en werking van de provinciale en gemeentelijke instellingen en van de bovengemeentelijke besturen ” (artikel 6, §1, VIII, 1° van de BWHI);
2. Dat de BWBI in artikel 4 preciseert dat “Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest heeft dezelfde bevoegdheden als het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest”;
3. Dat de BWHI en de BWBI geen enkele reserve uitspreken over de competenties over artikels 8 en 16 van de NGW,

kunnen we besluiten dat in de huidige juridische context niets de Brusselse wetgever kan beletten om de NGW in deze materie te wijzigen, zoals trouwens al verschillende keren gebeurd is.

Het is echter wel mogelijk dat de ordonnantie die de NGW wijzigt met een gekwalificeerde meerderheid moet aangenomen worden, tenminste indien het gaat om een vermindering van het aantal gemeenteraadsleden. Inderdaad, volgens artikel 6, §1, VIII, 4°, c) van de BWHI geldt, “dat decreten en ordonnanties die als gevolg hebben dat de evenredigheid van de zetelverdeling in verhouding tot de verdeling der stemmen vermindert, moeten worden aangenomen met de in artikel 35, § 3, bedoelde meerderheid”, wetende dat dit artikel 35, §3 van BWHI het heeft over een “tweederdemeerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen”. Derhalve, indien de wijziging van het aantal gemeenteraadsleden leidt tot een vermindering van de evenredigheid bij de verdeling van de zetels, moet de ordonnantie met een twee-derde meerderheid van de uitgebrachte stemmen goedgekeurd worden. De

Sectie Wetgeving van de Raad van State sluit deze conclusie niet uit in het geval van een vermindering van het aantal zetels in de provincieraden ¹.

Een andere type meerderheid is ook nodig. Inderdaad, artikel 28, al. 3 van de BWBI vraagt een dubbele meerderheid (absolute meerderheid van de uitgebrachte stemmen en absolute meerderheid in elke taalgroep), eventueel afgezwakt (indien de absolute meerderheid in een eerste stemming niet gehaald wordt, kan na 30 dagen een tweede stemming plaatsvinden indien dan een absolute meerderheid van de stemmen en minstens één derde in elke taalgroep akkoord gaat), voor “de ordonnantie aangenomen volgens artikel 6, §1, VIII, 1° tot 5°, van de bijzondere wet”. Wij hebben echter gezien dat de bevoegdheden van de gewesten inzake de lokale besturen geregeld wordt door artikel 6, §1, VIII, 1° van de BWBI. Bijgevolg vereist een wijziging van het aantal mandatarissen deze dubbele meerderheid.

We bevinden ons dus in een situatie waarin eenzelfde ordonnantie op twee verschillende manieren moet goedgekeurd worden: de ene omdat de aanpassing van het aantal mandatarissen een effect kan hebben op de proportionaliteit van de zetelverdeling, de andere omdat het gaat om de bevoegdheid over de organieke organisatie van de lokale besturen. Welke van de twee procedures gevolgd moet worden, lijkt moeilijk te bepalen. Beide stellingen zijn verdedigbaar.

Wij menen echter dat de tweede optie te verkiezen is, omdat die steunt op objectievere criteria. Het lijkt inderdaad geen twijfel dat deze ordonnantie zou steunen op de bevoegdheid om de organisatie van de lokale besturen te bepalen en dat daarom een dubbele meerderheid nodig is. De tweederdemeerderheid is alleen nodig indien er een effect is op de evenredigheid van de zetelverdeling. De enige keer – voor zover we konden nagaan – dat de Raad van State zich hierover uitgesproken heeft, heeft hij alleen gesteld dat deze analyse niet uit te sluiten is,

¹ Advies van de Raad van State 48.756/3 van 26 oktober 2010, noot 11.

maar dat hij niet over voldoende informatie beschikte om de knoop door te hakken².

De tweede optie is dus verdedigbaar, maar wel enigszins onzeker.

Synthese

- Over de aanpassing van het aantal lokale mandatarissen kan beslist worden door de Brusselse wetgever door de **artikelen 8 en/of 16 van de NGW** te wijzigen. Dat kan met een **ordonnantie**, goedgekeurd met een **absolute meerderheid** van de uitgebrachte stemmen en een **absolute meerderheid in elke taalgroep**.
- De vereiste meerderheid kan echter voorwerp zijn van controverse, en het is mogelijk dat de vereiste meerderheid een **tweederde meerderheid** is – enkel voor het aspect van de vermindering van het aantal gemeenteraadsleden

² Zie Advies van de Raad van State 48.756/3 van 26 oktober 2010, noot 11 : “Naast de vermindering van de evenredige vertegenwoordiging ten gevolge van het invoeren van een kiesdrempel, zou ook voorgehouden kunnen worden dat de verlaging van het aantal provincieraadsleden tot een dergelijk effect leidt. In dat geval moet dan echter ook rekening worden gehouden met het gegeven dat dit effect enigszins gecompenseerd wordt door de verruiming van de kiesdistricten binnen elke provincie. De Raad van State beschikt niet over alle gegevens om zich met zekerheid uit te spreken over de vraag of de vermindering van het aantal provincieraadsleden te dezen beschouwd moet worden als een regeling waardoor de evenredige vertegenwoordiging wordt verminderd.”

Politieke haalbaarheid

Hier onderzoeken we de potentiële effecten van een verkleining van de gemeenteraden en schepencolleges in de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Scenario's voor de vermindering van het aantal raadsleden

We hebben drie scenario's getest: een vermindering van het aantal raadsleden met 30%, met 20% en met 10%. Telkens werd een lineaire vermindering toegepast in elk van de 19 gemeenten. Tabel 9 presenteert het aantal raadsleden per gemeente volgens elk van die drie scenario's.

Tabel 9. Grootte van de gemeenteraden volgens drie reductiescenario's

Gemeente	Aantal raadsleden 2012-18	- 30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	47	33	38	42
Oudergem	31	22	25	28
Sint-Agatha Berchem	27	19	22	24
Brussel	49	34	39	44
Etterbeek	35	24	28	31
Evere	33	23	26	30
Vorst	37	26	30	33
Ganshoren	27	19	22	24
Elsene	43	30	34	38
Jette	35	24	28	31
Koekelberg	27	19	22	24
Sint-Jans-Molenbeek	45	31	36	40
Sint-Gillis	35	24	28	31
Sint-Joost-Ten-Node	29	20	23	26
Schaarbeek	47	33	38	42
Ukkel	41	29	33	37
Watermaal-Bosvoorde	27	19	22	24
Sint-Lambrechts Woluwe	37	26	30	33
Sint-Pieters Woluwe	33	23	26	30
TOTAAL	685	478	550	612

Het meest drastische scenario (vermindering met 30%) zou het aantal gemeenteraadsleden in het gewest met meer dan 200 doen dalen (van 685 naar 478). Een lineaire vermindering met 20% leidt tot 135 gemeenteraadsleden minder en een reductie met 10% zou het aantal raadsleden slechts met 73 laten afnemen.

Noteer dat een vermindering met 30% ook kan gebeuren volgens de logica die gevolgd wordt in de Antwerpse districten. Het aantal raadsleden per district is twee derde van het aantal raadsleden dat een district zou hebben indien het een volwaardige gemeente was. Dat komt in de buurt van de lineaire vermindering met 30% die wij gehanteerd hebben.

Deze scenario's zijn natuurlijk niet de enige die denkbaar zijn. De grootte van de vermindering van het aantal verkozenen kan verfijnd worden en hangt af van de politieke beslissing die de autoriteiten van het BHG willen nemen. Niets verplicht hen om vast te houden aan deze ronde getallen, noch om binnen de vork 10 – 30 te blijven. Zowel kleinere als grotere verminderingen kunnen overwogen worden. Artikel 8 van de NGW voorziet weliswaar een minimum van 7 raadsleden voor de allerkleinste gemeenten (minder dan 1000 inwoners). Bij een reductie met 30% zouden de kleinste gemeenteraden in het BHG nog 19 leden tellen, d.w.z. het aantal raadsleden dat de NGW voorziet voor gemeenten die tussen 7.000 en 8.999 inwoners tellen.

Dit laatste brengt ons tot een reflectie over de verhouding tussen de bevolkingsaantallen en de grootte van de gemeenteraden. Eerder in dit rapport hebben we al het aantal gemeentelijke mandatarissen per 1.000 inwoners bekeken in de andere grote steden van het land (Antwerpen, Gent, Charleroi en Luik). Die varieerde van 0,21 tot 0,25, zonder rekening te houden met de speciale situatie van Antwerpen, waar de toevoeging van de districtsraden leiden tot een ratio van 0,53 verkozenen per 1.000 inwoners.

Tabel 10 presenteert diezelfde ratio's voor de gemeenten van het BHG³. Ze toont aan dat met elk van de drie scenario's (-30%, -20% en -10%) de ratio in het BHG ruim boven die van Gent, Charleroi, Luik en zelfs Antwerpen zou blijven. De meest drastische reductie met 30% zou leiden tot een ratio van 0,40 per 1.000 inwoners, d.w.z. halverwege tussen Antwerpen en de andere grote steden. Een daling met 10% brengt het BHG in de buurt van Antwerpen (0,52 verkozenen per 1.000 inwoners). De vergelijking met andere Europese hoofdsteden gaat in dezelfde richting. In Berlijn is de ratio 0,24, en dat is veel minder dan waar het BHG zich zou bevinden na een reductie met 30%. Alleen de vergelijking met Wenen valt gunstig uit, omdat de ratio daar nu reeds hoger is dan in het BHG (0,64).

Tabel 10. Ratio van het aantal gemeenteraadsleden per 1.000 inwoners, in 2012 en projecties

Gemeente	Ratio / 1.000 inw in 2012-18	-30%	-20%	-10%
Anderlecht	0,40	0,28	0,32	0,36
Oudergem	0,93	0,66	0,75	0,84
Sint-Agatha Berchem	1,11	0,78	0,91	0,99
Brussel	0,27	0,19	0,22	0,25
Etterbeek	0,74	0,51	0,59	0,66
Evere	0,83	0,58	0,66	0,76
Vorst	0,67	0,47	0,54	0,59
Ganshoren	1,11	0,78	0,91	0,99
Elsene	0,50	0,35	0,40	0,44
Jette	0,68	0,47	0,54	0,60
Koekelberg	1,25	0,88	1,02	1,11
Sint-Jans-Molenbeek	0,47	0,32	0,37	0,41
Sint-Gillis	0,69	0,47	0,55	0,61
Sint-Joost-Ten-Node	1,06	0,73	0,84	0,95
Schaarbeek	0,35	0,25	0,29	0,32
Ukkel	0,50	0,35	0,40	0,45
Watermaal-Bosvoorde	1,10	0,77	0,89	0,97
Sint-Lambrechts Woluwe	0,68	0,48	0,55	0,61
Sint-Pieters Woluwe	0,80	0,56	0,63	0,73
TOTAAL	0,58	0,40	0,46	0,52

³ Een tabel in bijlage 1 berekent ook het aantal inwoners per verkozene.

Een tweede vraag die moet gesteld worden, is of men moet vasthouden aan het principe dat gemeenteraden een onpaar aantal leden moeten tellen. Dat is nu het geval. Zij laat toe politieke blokkeringen te vermijden wanneer een gemeenteraad in twee gelijke kampen verdeeld is. In geval van een lineaire vermindering van het aantal raadsleden, moet het resultaat dan gecorrigeerd worden indien het een even cijfer oplevert (zie Tabel 9).

Een laatste vraag ten slotte heeft betrekking op de evolutie van de grootte van de gemeenteraden in functie van de bevolkingsaantallen, zoals nu voorzien in de NGW (zie hoger). Dat mechanisme voorziet weliswaar een maximum aantal gemeenteraadsleden voor gemeenten met meer dan 300.000 inwoners, maar voorziet uiteraard geen bovengrens voor het BHG als geheel. Met andere woorden, indien de bevolking van het BHG en zijn gemeenten blijft stijgen, zal het totaal aantal gemeenteraadsleden in het gewest ook blijven stijgen.

Een mogelijke oplossing is dezelfde logica toepassen als voor de bepaling van het aantal zetels van de federale Kamer of van het Waals en Vlaams Parlement. Het totaal aantal verkozenen ligt vast – op 150 voor de Kamer – en dat aantal wordt vervolgens verdeeld over de verschillende kieskringen in functie van hun inwonersaantal. Indien deze regel toegepast wordt op de gemeenteraadsleden, zou het BHG een totaal aantal raadsleden kunnen vastleggen in 2018. Dat zou een definitief plafond zijn. Evoluties in de bevolkingsaantallen per gemeente zouden dan alleen maar leiden tot een aanpassing van de verdeling van de zetels tussen de gemeenten (Bijlage 2). In een dergelijk scenario zou het niet aangewezen zijn om eenvoudigweg het totaal aantal raadsleden over de gemeenten te verdelen. Dit zou immers sterk in het nadeel zijn van de kleinere gemeenten. Beter is een methode te ontwikkelen die een vast aantal raadsleden voor het hele BHG vastlegt, een vast aantal per gemeente (bijvoorbeeld 50% van het totaal) en dan een variabel gedeelte dat in functie van de bewonersaantallen over de gemeenten verdeeld wordt. Voor het variabele gedeelte zou dan – zoals voor de Kamer – elke gemeente een aantal

raadsleden krijgen dat overeenkomt met het gewicht van de bevolking van die gemeente in de totale bevolking van het BHG.

Men zou overigens ook een minimumdrempel kunnen bepalen waaronder geen enkele gemeente ooit mag zakken. Op die manier kan de NGW aangepast worden aan de Brusselse realiteit.

In de volgende paragrafen bekijken we de politieke consequenties van de drie scenario's (30%, 20%, 10%), uitgaande van de resultaten van de gemeenteraadsverkiezingen van 2012. We kijken hoe de toen behaalde stemmen per lijst vertaald zouden worden in de zetelverdeling, en vervolgens ook hoe binnen de lijsten de mandaten verdeeld zouden worden.

Gevolgen voor de zetelverdeling tussen de lijsten

In eerste instantie kijken we naar de mate waarin een vermindering van het aantal gemeenteraadsleden gevolgen heeft voor de diversiteit van de politieke vertegenwoordiging. Politiekwetenschappelijk onderzoek heeft uitgebreid aangetoond dat de proportionaliteit van de zetelverdeling en het aantal lijsten dat minstens één zetel behaalt direct in verband staat met het aantal te verdelen mandaten (Cox 1997). Hoe minder zetels er te verdelen zijn, hoe moeilijker het is voor een kleine lijst om minstens één zetel te halen, en hoe minder de zetelverdeling echt proportioneel kan zijn.

We kijken daarom naar het aantal lijsten dat in 2012 in de verschillende gemeenten minstens één zetel kon behalen, hoe dat aantal zou evolueren indien het aantal raadsleden met 10, 20 of 30% zou verminderd worden (Tabel 11).

Deze eerste simulatie toont alvast aan dat geen enkel van de drie scenario's een echt grote impact zou hebben op het aantal lijsten dat verkozenen behaalt. Zelfs een vermindering met 30% zou slechts een beperkt effect hebben. Op dit ogenblik is het gemiddelde van het aantal aanwezige lijsten 5,4. Dat zou dalen tot 5,0 met een daling van het aantal raadsleden met 30%, en tot 5,2 bij een vermindering met 10 of 20%. Indien we gemeente per gemeente bekijken, zien we dat in 13 van 19

gemeenten geen enkel van de drie scenario's tot een daling van het aantal lijsten met minstens één verkozen zou leiden.

Er zou sprake zijn van het verlies van de enige zetel van Vlaams Belang in Anderlecht, van de lijst SAMEN in Oudergem, de lijst FDF in Ganshoren (alleen bij -30%), de N-VA-lijst in Jette, de lijsten van FDF en ISLAM in Molenbeek (enkel bij -30%) en de lijst PTB-PvdA in Schaarbeek (zie bijlage 1 voor het detail van de simulaties per gemeente). Het gaat dus om een beperkt aantal lijsten, maar er moet wel genoteerd worden dat het gaat om lijsten die niet in combinatie (kartels) met andere lijsten deelnemen aan de verkiezingen, en dat de ééntalige Vlaamse lijsten in het bijzonder getroffen zouden worden (zie ook nog lager).

Tabel 11. Het aantal lijsten met minstens één zetel in de gemeenteraden, in 2012 en projecties

Gemeente	Aantal lijsten met minstens één zetel in 2012	-30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	6	5	5	5
Oudergem	5	4	4	4
Sint-Agatha Berchem	7	7	7	7
Brussel	6	6	6	6
Etterbeek	5	5	5	5
Evere	5	5	5	5
Vorst	5	5	5	5
Ganshoren	5	4	5	5
Elsene	5	5	5	5
Jette	7	6	6	6
Koekelberg	3	3	3	3
Sint-Jans-Molenbeek	8	6	8	8
Sint-Gillis	4	4	4	4
Sint-Joost-Ten-Node	4	4	4	4
Schaarbeek	6	5	5	5
Ukkel	5	5	5	5
Watermaal-Bosvoorde	5	5	5	5
Sint-Lambrechts Woluwe	5	5	5	5
Sint-Pieters Woluwe	6	6	6	6
TOTAAL	5,4	5,0	5,2	5,2

Voor wat de toegang tot de gemeenteraad voor kleinere lijsten betreft, kan erop gewezen worden dat het effect van de daling van het aantal raadsleden grotendeels gecompenseerd zou kunnen worden door de zetels niet met de delerreeks Imperiali te verdelen, maar met de delerreeks D'Hondt. De eerste wordt nu gebruikt bij gemeenteraadsverkiezingen, de andere bij Europese, federale en regionale verkiezingen. Het systeem Imperiali is onmiskenbaar in het voordeel van de grotere lijsten. Door over te stappen op het systeem D'Hondt zou het aantal lijsten met minstens één verkozenen zeer kort in de buurt van de huidige situatie blijven, zelfs met een vermindering met 30%. Door D'Hondt in de plaats van Imperiali toe te passen hebben we kunnen berekenen dat alle lijsten die door een daling van het aantal raadsleden hun verkozenen zouden verliezen, die toch zouden behouden.

Consequenties voor de politieke werklust

Het aantal lijsten dat in de gemeenteraad verkozen wordt is niet het enige aspect dat moet bekeken worden. We moeten ook nagaan of de politieke werklust wel haalbaar is in kleinere raden (en in kleine schepencolleges). Voor de gemeenteraden kijken we naar twee elementen: het gemiddeld aantal verkozenen per lijst en de marge van de meerderheid gecontroleerd door de partijen die in 2012 besloten om samen een gemeente te besturen.

Het eerste criterium – het aantal verkozenen per lijst – is belangrijk voor het werk dat in de gemeenteraden moet gebeuren. Tijdens een zitting van de gemeenteraad worden vele en verschillende kwesties behandeld. Dat veronderstelt een zekere taakverdeling tussen de gemeenteraadsleden, en in het bijzonder binnen de politieke fracties in de raad. Voor lijsten met een klein aantal verkozenen is het moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk om alle dossiers tot in de details op te volgen. De kwaliteit van de controle van het bestuur door de gemeenteraad zou op die manier rechtstreeks aangetast worden. Maar wanneer het totaal aantal gemeenteraadsleden daalt, daalt uiteraard ook het aantal verkozenen per lijst (Tabel 12).

Hier is de impact van de vermindering van het aantal raadsleden heel duidelijk. Vooral een daling met 30% zou leiden tot een significante inkrimping van de

politieke fracties. Het gemiddeld aantal verkozenen per fractie zou dalen van 5,76 naar 4,01. In sommige gemeenten gaat het zelfs om forsere dalingen. In Anderlecht, Oudergem, Schaarbeek of Ukkel zou het gemiddeld aantal verkozenen per lijst niet meer groter zijn dan 3. Dat is het gevolg van het feit dat vaak vele stemmen gaan naar één grote lijst en/of dat de stemmen over een groot aantal kleine lijsten verspreid worden.

Tabel 12. Het gemiddeld aantal verkozenen per lijst in 2012 en projecties

Gemeente	Gemiddeld aantal verkozenen per lijst in 2012	- 30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	4,27	3,00	3,45	3,82
Oudergem	2,82	2,00	2,27	2,55
Sint-Agatha Berchem	4,91	3,45	4,00	4,36
Brussel	8,91	6,18	7,09	8,00
Etterbeek	6,36	4,36	5,09	5,64
Evere	6,00	4,18	4,73	5,45
Vorst	6,73	4,73	5,45	6,00
Ganshoren	4,91	3,45	4,00	4,36
Elsene	7,82	5,45	6,18	6,91
Jette	6,36	4,36	5,09	5,64
Koekelberg	4,91	3,45	4,00	4,36
Sint-Jans-Molenbeek	8,18	5,64	6,55	7,27
Sint-Gillis	6,36	4,36	5,09	5,64
Sint-Joost-Ten-Node	5,27	3,64	4,18	4,73
Schaarbeek	4,27	3,00	3,45	3,82
Ukkel	3,73	2,64	3,00	3,36
Watermaal-Bosvoorde	4,91	3,45	4,00	4,36
Sint-Lambrechts Woluwe	6,73	4,73	5,45	6,00
Sint-Pieters Woluwe	6,00	4,18	4,73	5,45
TOTAAL	5,76	4,01	4,62	5,14

Tabel 13 geeft een beeld van de moeilijkheden waarin sommige fracties zouden terechtkomen, door voor elke gemeente het aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen te geven, in de huidige toestand en volgens de drie scenario's. In elk ervan zou het aantal fracties met slechts één of twee verkozenen toenemen. In het scenario van 30% zou dat aantal toenemen van 23 naar 29, wetende dat bovendien ook een aantal lijsten die in 2012 slechts één enkele verkozenen hadden die ook zouden verliezen en uit de gemeenteraad zouden verdwijnen. Het lijkt geen twijfel dat de daling van het aantal gemeenteraadsleden voor een aantal politieke groepen tot grote moeilijkheden zou leiden om hun taken naar behoren te vervullen.

Tabel 13. Aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen, 2012 en projecties

	Aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen in 2012	- 30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	3	2	2	2
Oudergem	3	2	2	2
Sint-Agatha Berchem	3	4	4	3
Brussel	1	2	1	1
Etterbeek	0	1	1	0
Evere	0	2	1	1
Vorst	0	2	1	1
Ganshoren	2	1	2	2
Elsene	0	1	0	0
Jette	3	2	2	2
Koekelberg	0	1	1	1
Sint-Jans-Molenbeek	3	1	3	3
Sint-Gillis	1	1	1	1
Sint-Joost-Ten-Node	0	1	1	0
Schaarbeek	0	0	0	0
Ukkel	0	1	1	1
Watermaal-Bosvoorde	1	1	1	1
Sint-Lambrechts Woluwe	1	3	2	1
Sint-Pieters Woluwe	2	1	1	2
TOTAAL	23	29	27	24

De focusgroepen die we in 2017 organiseerden met lokale mandatarissen bevestigen deze vrees. Gemeenteraadsleden wijzen erop dat één van de moeilijkheden om hun mandaat goed uit te oefenen tijdsgebrek is. Het voorbereiden van de dossiers, fysieke verplaatsingen, vergaderingen van de raad en van commissies en – voor sommigen ook – de afwezigheid van logistieke of technische steun voor de uitoefening van hun democratische controle zijn daar de oorzaken van. Dat gebrek aan tijd stelt zich het scherpst voor de kleinere fracties, voor de fracties in de oppositie en voor de gemeenteraadsleden die ofwel geen professionele politici zijn (en die dus een ander beroep uitoefenen) ofwel ‘ultra-professioneel’ zijn en verschillende mandaten cumuleren. Een vermindering van het aantal raadsleden zal deze problematiek zonder twijfel nog verscherpen, en oplossingen kunnen gezocht worden in de richting van decumul en van de vergoeding van de mandatarissen (zie ook nog verder)

We moeten in dit verband ook noteren dat het rekruteren van politiek personeel soms heel moeilijk is op het lokale niveau. Het gebrek aan tijd om een mandaat behoorlijk in te vullen werd door verschillende fractieleiders aangehaald als één van de grootste belemmeringen om mensen te overtuigen kandidaat te zijn bij verkiezingen. Indien een vermindering van het aantal raadsleden vanzelf het probleem van de rekrutering wat kan milderen, zal een concentratie van het politieke werk zeker ook leiden tot een grotere professionalisering van de lokale politieke mandaten, en zal het profiel van de kandidaten op de lijsten voor gemeenteraadsverkiezingen zeker ook veranderen (Delwit 2006).

Een vermindering van het aantal mandatarissen roept sowieso ook vragen op over de betekenis en de invulling van lokale uitvoerende mandaten in de Brusselse urbane context. Onze gesprekken met lokale verkozenen hebben in dat verband verschillende en tegengestelde visies aan het licht gebracht. Sommigen spreken zich uit voor een professionalisering van het lokale politieke leven, terwijl anderen dat geen goede ontwikkeling vinden. Als ‘eerste lijn’ van de democratische vertegenwoordiging zou voor hen het gemeentelijke niveau iedereen moeten kunnen toelaten om die vertegenwoordigende rol in te vullen. Maar anderen zijn dus wel gewonnen voor de professionalisering die zou voortvloeien uit een kleiner aantal raadsleden en zeker uit een kleiner aantal schepenen.

Een andere consequentie van de vermindering van het aantal mandaten die moet onderzocht worden is die op de vorming van bestuursmeerderheden. Hier rijzen er twee vragen. De eerste is of de meerderheid die in 2012 gevormd werd ook zou kunnen gevormd worden na een vermindering van het aantal raadsleden. En zouden er – ten tweede – meer partijen nodig zijn om een meerderheid te vormen? Beide elementen worden geanalyseerd in de simulaties in de Tabellen 14 en 15.

In Tabel 14 staat voor elke gemeente het percentage van de zetels die gecontroleerd worden door de bestuursmeerderheid die in 2012 gevormd werd, en het percentage van de zetels die ze zou hebben na de lineaire reductie van het aantal raadsleden met 10, 20 of 30%. In het algemeen leidt een daling van het aantal raadsleden tot

een versterking van de bestuursmeerderheid. Toch zijn de verschuivingen niet zeer groot. Een vermindering van de grootte van de raden met 30% leidt tot een stijging van slechts 1 procentpunt. Ook een vermindering van het aantal zetels met 10 of 20% levert een verschuiving op in de buurt van één procentpunt. In sommige gemeenten zien we ook een heel lichte daling van de grootte van de coalitie. Dat gebeurt in die gevallen waar de lijsten die samen besturen het meest getroffen zouden worden door de verkleining van de raad. Dat zou het geval zijn in Sint-Agatha Berchem, Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Joost-Ten-Node, Schaarbeek en Watermaal-Bosvoorde. In geen enkele van de 19 gemeenten zou de meerderheid van 2012 verloren gaan door een vermindering van het aantal mandatarissen.

Tabel 14. Percentage van de zetels gecontroleerd door de meerderheid in de gemeente, 2012 en projecties

Gemeente	% Zetels van de meerderheid in 2012	-30%	- 20%	-10%
Anderlecht	74,5	78,8	76,3	76,22
Oudergem	74,2	77,3	76,0	75,0
Sint-Agatha Berchem	59,3	57,9	63,6	62,5
Brussel	57,1	58,8	56,4	56,8
Etterbeek	80,0	79,2	82,1	77,4
Evere	60,6	60,9	61,5	60,0
Vorst	64,9	65,4	66,7	63,6
Ganshoren	63,0	68,4	68,2	62,5
Elsene	53,5	53,3	52,9	52,6
Jette	60,0	62,5	60,7	61,3
Koekelberg	59,3	63,2	63,6	62,5
Sint-Jans-Molenbeek	55,6	58,1	52,8	52,5
Sint-Gillis	71,4	70,8	67,9	71,0
Sint-Joost-Ten-Node	72,4	70,0	73,9	69,2
Schaarbeek	61,7	60,6	60,5	61,9
Ukkel	70,7	72,4	72,7	73,0
Watermaal-Bosvoorde	55,6	52,6	59,1	54,2
Sint-Lambrechts Woluwe	73,0	73,1	73,3	72,7
Sint-Pieters Woluwe	54,5	56,5	57,7	53,3
TOTAAL	64,3	65,3	65,6	64,1

Diezelfde zwakke impact van een daling van het aantal mandatarissen op de vorming en de stabiliteit van de bestuursmeerderheden blijkt ook uit Tabel 15. Daarin

bekijken we in elke gemeente het aantal partijen dat minstens nodig is om een meerderheid te vormen (om een zogenaamde ‘minimal winning coalition’ te vormen). Dat aantal wordt haast nergens beïnvloed door onze scenario’s, behalve in één gemeente waar in het scenario van de vermindering met 30% de grootste lijst (Lijst van de Burgemeester) een absolute meerderheid van de zetels zou gehaald hebben.

Tabel 15. Aantal partijen nodig om een minimaal winnende coalitie te vormen, in 2012 en projecties

	Minimum aantal partijen voor een coalitie	- 30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	2	2	2	2
Oudergem	1	1	1	1
Sint-Agatha Berchem	2	2	2	2
Brussel	2	2	2	2
Etterbeek	2	2	2	2
Evere	2	1	2	2
Vorst	2	2	2	2
Ganshoren	2	2	2	2
Elsene	2	2	2	2
Jette	2	2	2	2
Koekelberg	1	1	1	1
Sint-Jans-Molenbeek	2	2	2	2
Sint-Gillis	1	1	1	1
Sint-Joost-Ten-Node	1	1	1	1
Schaarbeek	2	2	2	2
Ukkel	1	1	1	1
Watermaal-Bosvoorde	2	2	2	2
Sint-Lambrechts Woluwe	1	1	1	1
Sint-Pieters Woluwe	2	2	2	2
TOTAAL	1,7	1,6	1,7	1,7

Scenario’s voor kleinere schepencolleges

Voor de schepencolleges hebben we dezelfde drie scenario’s getest: een vermindering met 10, 20 of 30% van het aantal schepenen. Dat hebben we gedaan

zonder rekening te houden met de extra Nederlandstalige schepenen. We hebben de drie scenario's ook hier lineair in elke gemeente toegepast. Tabel 16 geeft het aantal schepenen weer per gemeente en voor elk van de scenario's.

Tabel 16. Grootte van het schepencollege in elk van de drie scenario's

	2012-2018	-30%	-20%	-10%
Anderlecht	9	6	7	8
Oudergem	7	5	6	6
Sint-Agatha Berchem	6	4	5	5
Brussel	9	6	7	8
Etterbeek	7	5	6	6
Evere	7	5	6	6
Vorst	8	6	6	7
Ganshoren	6	4	5	5
Elsene	8	6	6	7
Jette	7	5	6	6
Koekelberg	6	4	5	5
Sint-Jans-Molenbeek	8	6	6	7
Sint-Gillis	7	5	6	6
Sint-Joost-Ten-Node	6	4	5	5
Schaarbeek	9	6	7	8
Ukkel	8	6	6	7
Watermaal-Bosvoorde	6	4	5	5
Sint-Lambrechts Woluwe	8	6	6	7
Sint-Pieters Woluwe	7	5	6	6
TOTAAL	139	97	111	125

We herinneren eraan dat, in vergelijking met andere steden (zie hoger) het BHG een groot aantal leden van executieve colleges heeft. Het meest drastische scenario van 30% zou het aantal schepenen in het BHG met 42 eenheden doen dalen (van 139 naar 97). Een lineaire reductie met 20% zou het aantal schepenen met 28 doen dalen en een reductie met 10% zou 14 schepenen minder opleveren. Bij een reductie met 30% zouden de kleinste colleges in het BHG 4 schepenen tellen, of het aantal schepenen dat in de NGW voorzien is voor gemeenten die 5.000 tot 9.999 inwoners hebben.

Dit zijn natuurlijk niet de enig denkbare scenario's. Niets verplicht om zich vast te pinnen op ronde cijfers of om binnen de vork 10-30 te blijven.

De vermindering van het aantal schepenen leidt tot dezelfde bedenking als die voor de vermindering van het aantal raadsleden. Moeten de colleges allemaal een oneven aantal schepenen hebben? Moet er een minimum per gemeente zijn? Kan er voor het hele BHG een bovengrens bepaald worden, waarna het vaste aantal schepenen voor het gewest op basis van de bevolking over de gemeenten verdeeld wordt?

Consequenties voor de politieke werklust

De vraag rijst dus ook hoe het werk zal kunnen uitgevoerd en verdeeld worden indien er minder schepenen zijn. We hebben al genoteerd dat de werklust erg varieert van de ene gemeente tot de andere, en ook tussen de schepenen binnen de gemeenten (zie hoger). Zowel voor de raad als voor het schepencollege is het daarom erg moeilijk om precies in te schatten wat de impact zou zijn. De frequentie van de cumul tussen lokale en regionale, federale en Europese mandaten (zie ook verder) laat echter wel vermoeden dat er ruimte is om voor de mandatarissen de werklust te verhogen.

De debatten in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement⁴, samen met individuele gesprekken (2013) en focusgroepen (2017) hebben ook wel getoond dat de lokale mandatarissen zelf een vermindering van het aantal mandaten positief inschatten. Argumenten die gebruikt worden om die vermindering te verdedigen verwijzen naar de financiële kost, naar de zorg om goed bestuur en naar de vaststelling dat sommige schepenportefeuilles zo licht zijn dat ze geen voltijdse dagtaak en bijhorende vergoeding kunnen verantwoorden. Argumenten tegen de vermindering

⁴ Voorstel van Ordonnantie ertoe strekkende in elke gemeente een schepenambt af te schaffen en de OCMW-voorzitter in het college op te nemen, Doc., Parl. Rég. Brux.-Cap., sessie 2011-2012, A-257/1, 23 december 2011

verwijzen naar de negatieve sfeer die dit zou oproepen, omdat het goede werk dat door vele schepenen geleverd wordt op die manier in vraag zou gesteld worden⁵.

De vermindering van het aantal mandatarissen, en in het bijzonder van het aantal schepenen, doet ook de vraag rijzen naar de professionalisering van de verkozenen, en dit moet op zijn beurt geplaatst worden in het debat over de mogelijke decumul tussen lokale uitvoerende mandaten en parlementaire mandaten. Verschillende vaststellingen kunnen alvast gemaakt worden:

- Een kleiner aantal schepenen verhoogt uiteraard het aantal competenties per schepen. Dit hoeft echter geen absoluut gegeven te zijn, omdat er op dit ogenblik qua werklast wel zeer grote verschillen zijn tussen de verschillende schepenambten
- Een toename van het aantal competenties per schepen veronderstelt een voltijds schepenambt en dus een professionalisering van de colleges. Schepenen zouden naast hun mandaat geen ander beroep kunnen uitoefenen.

⁵ Voorstel van Ordonnantie ertoe strekkende in elke gemeente een schepenambt af te schaffen en de OCMW-voorzitter in het college op te nemen, Verslag uitgebracht namens de Commissie voor Binnenlandse zaken, belast met de lokale besturen en de agglomeratiebevoegdheden, Doc., Parl. Rég. Brux.-Cap., sessie 2012-2013, A-257/2, 18 april 2013

Synthese

- Een vermindering van 10 tot 30 % van het aantal raadsleden zou het BHG **nog steeds een hogere ratio mandatarissen per inwoner** opleveren dan in de andere bestudeerde steden.
- Een lineaire vermindering moet gepaard gaan met een reflectie over het al dan niet behouden van een **onpaar aantal raadsleden**, om politieke blokkeringen te vermijden. Het effect op de kleinere lijsten van een daling van het aantal raadsleden zou kunnen gecompenseerd worden door over te stappen naar het **systeem D'Hondt**.
- Een daling van het aantal raadsleden zal slechts een **tijdelijk effect** hebben indien er geen **absolute bovengrens** bepaald worden en indien het aantal inwoners van het BHG blijft groeien.
- Indien een bovengrens wordt vastgelegd, zullen evoluties in de bevolkingsaantallen enkel leiden tot een **herverdeling van het aantal raadsleden tussen de gemeenten**.
- Een **absolute ondergrens** – nu voorzien in de NGW – zou ook aan de **realiteit van het BHG** kunnen aangepast worden.
- **Geen enkel van de scenario's** zou een zeer groot effect hebben op het aantal lijsten met minstens één verkozene.
- Een vermindering van het aantal raadsleden leidt wel tot een daling van het **gemiddeld aantal verkozenen per lijst** en doet het aantal lijsten met minder dan 3 verkozenen toenemen. Dat verhoogt de **werklast**.
- De concentratie van het werk zou gepaard gaan met een **professionalisering** van de lokale mandaten
- Geen enkel van de scenario's zou een groot effect hebben op de **vorming van de bestuursmeerderheden** of voor het aantal partijen nodig om een meerderheid te vormen.
- Deze **vaststellingen** gelden ook voor de **grootte van de colleges**.

GEGARANDEERDE VERTEGENWOORDIGING VAN DE MINDERHEDEN

Juridisch kadaster van de huidige situatie

We kijken in dit rapport naar twee types minderheden: de taalminderheden (wat concreet betrekking heeft op de gegarandeerde vertegenwoordiging van de Nederlandstaligen in het BHG) en de genderminderheden (wat betrekking heeft op garanties voor de vertegenwoordiging van vrouwen, ook al zijn ze met 51,3% van de Brusselse bevolking⁶ een demografische meerderheid).

Op dit ogenblik zijn er op het gemeentelijke niveau in het BHG weinig of geen mechanismen die harde garanties bieden voor de vertegenwoordiging van de minderheden. Toch zijn er regels en procedures die tot doel hebben hun vertegenwoordiging te versterken.

We kijken in eerste instantie naar de verschillende mechanismen ten behoeve van de taalminderheden, met ook aandacht voor het principe van de zogenaamde *standstill*, naar de mogelijkheid om een extra schepen aan het college toe te voegen en naar de mogelijkheid om een taalgroep die niet aanwezig is in de gemeenteraad toch via een lid van de OCMW-raad de administratieve stukken te laten inkijken. Naast die mechanismen die oog hebben voor de vertegenwoordiging zelf, zijn er ook procedures met betrekking tot de kandidaatstelling bij verkiezingen. We kijken hier naar die specifieke regels, en niet naar de algemene verkiesbaarheidsvoorwaarden. We analyseren daarbij de regels voor kandidaatstelling en voor het neerleggen van de lijsten.

Vervolgens zullen we ons buigen over de genderevenwichten, waaronder de verplichting om een gemengd schepencollege te hebben en de verplichting om een paritaire lijst neer te leggen.

⁶ Bron : BISA – FOD Economie

De taalminderheden

Er is op het gemeentelijke niveau in het BHG geen regel die een gegarandeerde vertegenwoordiging van taalminderheden beoogt. Het is – zoals in de gemeenten elders in het land – de electorale competitie en de uitslag ervan die bepaalt hoe de gemeenteraad is samengesteld en welke bestuursmeerderheden kunnen gevormd worden, en in het bijzonder dus of de Nederlandstalige minderheid daarin aanwezig is. Toch zijn er regels die een zekere garantie bieden of die gemeenten aanmoedigen om een taalgemengd schepencollege te hebben.

We moeten echter eerst stilstaan bij het artikel 5bis van de BWBI die soms de ‘standstill clause’ genoemd wordt:

“De ordonnances, reglementen en administratieve handelingen van de instellingen bedoeld in de artikelen 1 en 60 en de handelingen, reglementen en verordeningen van de instellingen bedoeld in artikel 48 en van de overige plaatselijke besturen mogen geen afbreuk doen aan het tweetalig karakter, noch aan de op 14 oktober 2012 bestaande waarborgen die de personen van de Nederlandse en Franse taalaanhörigheid genieten in de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”.

Dit artikel is een duidelijke rem op de autonomie van het BHG op het gebied van de inrichting van de lokale besturen, en het biedt de Franstaligen en – vooral – de Nederlandstaligen de garantie dat de situatie zoals die bestond op 14 oktober 2012 een minimale drempel is waaronder geen enkele overheid (regionaal, communautair of gemeentelijk) kan dalen.

Daarnaast voorziet het artikel 279 van de NGW – dat federale materie gebleven is – een mechanisme dat gemeenten aanmoedigt om een Nederlandstalige schepenen te verkiezen. Artikel 279 §1 van de NGW stelt inderdaad:

“In de gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest waar één of meer schepenen van de Nederlandse en één of meer schepenen van de Franse taalaanhörigheid verkozen zijn, kan de gemeenteraad beslissen het aantal schepenen, zoals vastgesteld bij artikel 16, te vermeerderen met één eenheid. Wanneer het aantal in functie zijnde schepenen overeenkomt met het aantal vastgesteld bij artikel 16 en indien geen enkele van deze schepenen ofwel van de Nederlandse ofwel van de Franse taalaanhörigheid is, kan de gemeenteraad beslissen over te gaan tot de verkiezing van een bijkomende schepenen, van wie de

taalaanhorigheid Nederlands is in het eerste geval, of Frans in het tweede. Indien in een gemeente waar een bijkomende schepen verkozen is in toepassing van het eerste of het tweede lid, een schepen zich in één der gevallen van verhindering bevindt bedoeld in artikel 18, en wanneer door deze verhindering alle overige schepenen ofwel van de Nederlandse ofwel van de Franse taalaanhorigheid zijn, kan de verhinderde schepen gedurende de periode van verhindering enkel vervangen worden door een raadslid [van Belgische nationaliteit], van wie de taalaanhorigheid Frans is in het eerste geval, en Nederlands in het tweede geval; dit raadslid wordt aangewezen door de gemeenteraad”.

Artikel 280 van de NGW biedt ook een garantie aan de taalgemeenschap die niet in de gemeenteraad vertegenwoordigd is:

“Wanneer in dezelfde gemeenten de gemeenteraad geen enkel lid van de Nederlandse of geen enkel van de Franse taalaanhorigheid telt, kan het eerstgerangschikte lid van de raad voor maatschappelijk welzijn dat behoort tot de niet in de gemeenteraad vertegenwoordigde taalgroep, of, in voorkomend geval, het lid van de raad voor maatschappelijk welzijn dat van rechtswege aangewezen is met toepassing van artikel 6, § 4, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, alle akten en stukken betreffende het gemeentebestuur onderzoeken op dezelfde wijze als de raadsleden”.

Om deze regels te kunnen toepassen, moet de taalaanhorigheid van de raadsleden kunnen vastgesteld worden. Dat kan onder meer bij het neerleggen van de lijsten. Om een lijst neer te leggen voor de gemeenteraadsverkiezingen in het BHG moeten sowieso aan een aantal voorwaarden voldaan worden. Naast de samenstelling van de lijst zelf (zie verder), is er de regel dat een lijst ondersteund moet worden door een aantal handtekeningen van kiezers.

Artikel 23 §1, alinéa 1 van het BGK stelt: "De voordrachten van kandidaten moeten ondertekend worden hetzij door ten minste twee aftredende gemeenteraadsleden, hetzij

- in de gemeenten van 20.000 inwoners en meer, door ten minste 100 gemeenteraadskiezers;
- in de gemeenten van minder dan 20.000 inwoners, door ten minste 50 gemeenteraadskiezers.

Er is dus geen enkele andere voorwaarde, en zeker geen voorwaarde met betrekking tot de taalaanhorigheid van de kiezers die de voordrachtsakte ondertekenen. Wel geldt dat een kiezer slechts één enkele kandidaatslijst mag ondersteunen (artikel 24 van het BGK). Om te kunnen bepalen tot welke taalgroep een gemeenteraadslid

behoort, is er met andere woorden geen voorwaarde ingebouwd bij de kandidaatstelling. Wel stelt het artikel 23bis §1 van het BGK : “In de gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest kan in de voordrachten melding worden gemaakt van de taalaanhorigheid van de kandidaten”. Een kandidaat heeft dus de mogelijkheid, maar niet de verplichting, om in de voordrachtsakte zijn of haar taalaanhorigheid bekend te maken. Volgens 23bis, §2, alinea 1 van het BGK moet die schriftelijk bekend gemaakt worden, en mits de ondertekening door:

- 1) “hetzij ten minste 100 gemeenteraadskiezers die behoren tot de taalgroep waar de voordracht de belanghebbende bij indeelt;
- 2) hetzij ten minste twee leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, die behoren tot de taalgroep waar de voordracht de belanghebbende bij indeelt;
- 3) hetzij ten minste twee aftredende gemeenteraadsleden, die behoren tot de taalgroep waar de voordracht de belanghebbende bij indeelt, voor zover de taalaanhorigheid van deze leden werd vastgesteld, overeenkomstig de bepalingen van dit artikel.”.

En om de taalaanhorigheid van de kiezers vast te stellen, zegt artikel 23bis, §2, alinea van het BGK dat “de taalaanhorigheid van de gemeenteraadskiezers bepaald door de taal waarin hun identiteitskaart opgemaakt is, of, wanneer zij in de twee talen opgemaakt is, door de taal van de specifieke vermeldingen die erop aangebracht zijn”.

Zoals gezegd gaat het hier om een *mogelijkheid* en niet om een verplichting. Indien een kandidaat geen verklaring aflegt bij het neerleggen van de lijsten, kan de taalaanhorigheid bepaald worden volgens de modaliteiten van artikel 279, §3 van de NGW – rekening houdend met de voorwaarden met betrekking tot de handtekeningen zoals bepaald in artikel 23bis, §2, alinea 1 van het BGK: “in de akte van voordracht van de kandidaten voor de verkiezing van de gemeenteraad, in de akte van voordracht van de kandidaten voor de verkiezingen van de raad voor maatschappelijk welzijn, in de akte van voordracht van elke schepen, en, vooraleer hij gekozen wordt, tijdens de vergadering van de raad voor maatschappelijk welzijn die de voorzitter van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn kiest”.

Deze bepalingen werden betwist bij het Grondwettelijk Hof, omdat klagers meenden dat indien een kandidaat zijn of haar taalaanhörigheid niet verplicht bekend moet maken voor de verkiezingen, de kiezers van dergelijke kandidaten gediscrimineerd zouden worden omdat ze minder goed dan anderen geïnformeerd zijn dan de kiezers van kandidaten die wel hun taalaanhörigheid vooraf bekendmaakten⁷. Een kiezer die stemde voor een kandidaat die na de verkiezingen van taalgroep verandert, zou zich ook bedrogen kunnen voelen en derhalve gediscrimineerd⁸.

Het Hof heeft deze redenering niet gevolgd, en verduidelijkt dat een verklaring van taalaanhörigheid in elk geval facultatief blijft⁹. Het Hof wijst erop dat volgens artikel 23bis, §2, alinea 2 van het BGK: “Niemand mag, op straffe van nietigheid van de verklaringen, tegelijk twee verklaringen van taalaanhörigheid afleggen, de ene van Franse taalaanhörigheid en de andere van Nederlandse taalaanhörigheid. Indien een zelfde persoon achtereenvolgens verklaringen van verschillende taalaanhörigheid aflegt, stelt alleen de eerste verklaring zijn taalaanhörigheid geldig vast.”

We kunnen dus vaststellen dat de taalaanhörigheid van een kandidaat:

- facultatief is
- kan gebeuren
 - ofwel bij de neerlegging van de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van de gemeenteraad
 - ofwel in de voordrachtsakte voor de verkiezing van de leden van het OCMW (wetende dat die verkiezing door de gemeenteraad gebeurt)
 - ofwel in de voordrachtsakte voor de verkiezing van de schepenen (wetende dat die verkiezing door de gemeenteraad gebeurt)
 - ofwel, voorafgaande aan de verkiezingen, tijdens de zitting van de gemeenteraad die de voorzitter van het OCMW verkiest
- ondertekend moet zijn door ofwel:

⁷ GWH., arrest 35/2003 van 25 maart 2003, A.23.1

⁸ *Ibid.*, A.23.2

⁹ *Ibid.*, B.20.8

- 100 gemeentelijke kiezers die tot dezelfde taalgroep als de kandidaat behoren, wetende dat dit vastgesteld wordt aan de hand van de taal van de identiteitskaart
 - twee leden van het Parlement van het BHG die tot dezelfde taalgroep als de kandidaat behoren
 - twee gemeenteraadsleden die behoren tot dezelfde taalgroep als de kandidaat
- alleen kan gebeuren voor het behoren tot één enkele taalgroep. Een verklaring die zou inhouden dat een kandidaat tot twee taalgroepen behoort is nietig. Bij opeenvolgende verklaringen geldt altijd alleen de meest recente.

De genderevenwichten

De gender‘minderheden’ zijn de enige die genieten van een gegarandeerde vertegenwoordiging. Artikel 15 §1, alinea 6 van de NGW stelt dat een schepencollege niet kan geïnstalleerd worden indien het niet uit ten minste één man en één vrouw bestaat. Die verplichting werd toegevoegd door een ordonnantie van 2006 en had tot doel de regelgeving conform te maken met artikel 11bis alinea 3 van de Grondwet: “De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel organiseren de aanwezigheid van personen van verschillend geslacht binnen de bestendige deputaties van de provincieraden, de colleges van burgemeester en schepenen, de raden voor maatschappelijk welzijn, de vaste bureaus van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en in de uitvoerende organen van elk ander interprovinciaal, bovengemeentelijk, intercommunaal of binnengemeentelijk territoriaal orgaan.”

Een gelijkaardige verplichting bestaat niet voor de gemeenteraden. Die worden rechtstreeks verkozen en het is de verkiezingsuitslag die bepaalt of beide geslachten al dan niet in de raad vertegenwoordigd zullen zijn. Toch heeft de Brusselse wetgever een aantal modaliteiten in de kieswetgeving ingebouwd die het genderevenwicht in de gemeenteraden moet bevorderen. Dat gebeurt door genderevenwichten te vragen op de kieslijsten. Op dit ogenblik legt artikel 23 §9 van

het BGK de verplichting op om afwisselend een mannelijke en een vrouwelijke kandidaat op de lijst aan te bieden: “Op elk van de lijsten met kandidaten voor de verkiezing van gemeenteraden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, moeten twee opeenvolgende kandidaten van een verschillend geslacht zijn. De keuze van het geslacht van de kandidaat op de laatste plaats is vrij”. Deze verplichting – ook bekend als het ‘ritsprincipe’ – zal van kracht zijn vanaf de gemeenteraadsverkiezingen van 2018.

Politiek kadaster van de huidige situatie

De gegevens die we hier presenteren hebben betrekking op de situatie meteen na de gemeenteraadsverkiezingen en de installatie van de nieuwe schepencolleges. Ze houden geen rekening met latere ontwikkelingen.

We kijken opnieuw in de eerste plaats naar de aanwezigheid van Nederlandstalige verkozenen in de gemeenteraden. Wij hebben die geïdentificeerd aan de hand van twee criteria. Aan de ene kant gaat het om verkozenen op lijsten die eentalig Nederlands zijn (N-VA, Vlaamse Belang, SAMEN in Oudergem). Aan de andere kant gaat het om verkozenen op tweetalige lijsten (Ecolo-Groen, Lijst van de Burgemeester, PS-SP.a, CDH-CD&V, MR-VLD) die een verklaring van taalaanhorigheid hebben afgelegd, die later kandidaat waren op een Nederlandstalige lijst bij de verkiezingen op gewestelijk, federaal of Europees niveau of die we terugvinden op de site van een Nederlandstalige partij. Voor enkelen was het niet makkelijk om de taalgroep te bepalen. We hebben dan hun persoonlijk profiel opgezocht of gebruik gemaakt van berichtgeving in de media.

Tabel 17 presenteert het aantal rechtstreeks verkozen Nederlandstalige kandidaten in de gemeenteraden (op basis van de verdeling op de verkiezingsavond en bij de eedaflegging) en de aanwezigheid van Nederlandstaligen in de schepencolleges (op het moment van de eedaflegging). Het verschil tussen de verkiezingsavond en de eedaflegging is eerder in het voordeel van de Nederlandstaligen.

In de Brusselse gemeenten zijn er 75 Vlaamse gemeenteraadsleden (of 11% van de 685 raadsleden in totaal). De Vlaamse gemeenteraadsleden werden vooral verkozen in de gemeenten in het noorden van het gewest (Anderlecht, Sint-Agatha Berchem, Stad Brussel, Jette, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek). Het grootste aantal van hen werd ook verkozen op tweetalige lijsten. Slechts 8 van de 75 Nederlandstaligen werd op een eentalige lijst verkozen (N-VA, VB of SAMEN in Oudergem).

Er zijn ook 6 Nederlandstalige schepenen of 4% van het totaal in het BHG. Dat lage aantal is hoofdzakelijk te verklaren door het grote aantal Nederlandstaligen (17) die als extra-schepenen aan het college zijn toegevoegd. In totaal gaat het zo om 23 Vlaamse schepenen of 15% van het totaal aantal schepenen.

Tabel 17. Aanwezigheid van Vlaamse verkozenen in de Brusselse gemeenten , 2012-2018

	Verkozen N %		Raden	Colleges	Extra	Voorzitter OCMW
Anderlecht	11	23,4	11	0	1	
Oudergem	1	3,2	1	0	1	
Sint-Agatha Berchem	5	14,8	6	1	1	
Brussel	10	20,4	7	1	1	
Etterbeek	3	8,6	4	2	1	
Evere	3	9,1	4	0	1	
Vorst	0	0,0	2	0	1	
Ganshoren	4	11,1	5	0	1	
Elsene	1	2,3	1	0	1	
Jette	6	14,3	6	1	1	1
Koekelberg	5	18,5	4	0	1	
Sint-Jans-Molenbeek	5	11,1	6	1	1	
Sint-Gillis	3	5,7	3	0	1	
Sint-Joost-Ten-Node	2	6,9	3	0	1	
Schaarbeek	3	4,3	5	0	1	
Ukkel	2	4,9	2	0	0	1
Watermaal-Bosvoorde	2	7,4	2	0	1	
Sint-Lambrechts Woluwe	2	2,7	1	0	0	
Sint-Pieters Woluwe	1	3,0	2	0	1	
TOTAAL	69	9,2	75	6	17	2

In Tabel 18 presenteren we het aantal vrouwelijke verkozenen bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2012, het aantal vrouwelijke raadsleden dat de eed aflegde en het aantal vrouwelijke schepenen. Er zijn in de Brusselse gemeenten 293 vrouwelijke raadseleden, of 42,8% van de 685 raadsleden in totaal. De laagste scores vinden we terug in de kleinere gemeenten, waar er een kleiner aantal raadsleden te verkiezen zijn. We zien ook dat tussen verkiezingsdag en de eedaflegging het totaal aantal vrouwelijke raadsleden lichtjes stijgt (maar niet overal).

Er zijn in het BHG 62 vrouwelijke schepenen (of 39,7%) en één enkele burgemeester bij het begin van de legislatuur (inmiddels zijn er twee vrouwelijke burgemeesters). Hoe hoger in de hiërarchie, hoe kleiner dus het aantal vrouwen.

Tabel 18. Aanwezigheid van vrouwen in de Brusselse gemeenteraden, 2012-2018

	Verkozenen		Raadsleden		Schepenen		Burgemeester	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Anderlecht	17	36,2	19	40,4	5	50,0	0	0,0
Oudergem	18	58,1	15	48,4	4	50,0	0	0,0
Sint-Agatha Berchem	7	26,0	7	25,9	1	14,3	0	0,0
Brussel	18	36,7	23	46,9	5	50,0	0	0,0
Etterbeek	14	40,0	14	40,0	2	25,0	0	0,0
Evere	12	36,4	13	39,4	5	62,5	0	0,0
Vorst	14	37,8	16	43,2	3	33,3	0	0,0
Ganshoren	13	48,1	13	48,1	4	57,1	0	0,0
Elsene	24	55,8	25	58,1	6	66,6	0,5	0,5
Jette	14	40,0	16	45,7	3	37,5	0	0,0
Koekelberg	9	33,3	12	44,4	3	42,9	0	0,0
Sint-Jans-Molenbeek	11	24,4	16	35,6	4	44,4	1	100,0
Sint-Gillis	13	37,1	13	37,1	2	25,0	0	0,0
Sint-Joost-Ten-Node	8	27,6	11	37,9	2	28,6	0	0,0
Schaarbeek	16	34,0	19	40,4	2	20,0	0	0,0
Ukkel	20	48,8	21	51,2	4	50,0	0	0,0
Watermaal-Bosvoorde	10	37,0	10	37,0	2	28,6	0	0,0
Sint-Lambrechts Woluwe	17	45,9	15	40,5	3	37,5	0	0,0
Sint-Pieters Woluwe	11	33,3	15	45,4	2	25,0	0	0,0
TOTAAL	266	38,8	293	42,8	62	39,7	1,5	7,9

Synthese

- Er bestaat **geen enkele regel** die een **gegarandeerde vertegenwoordiging** van taalminderheden verzekert op het gemeentelijke niveau
- De ***standstill*** voorziet dat de situatie van de minderheden op 14 oktober 2010 een **absolute ondergrens** is
- Het mechanisme van de **extra schepen** (federaal) **bevordert** de vertegenwoordiging van de taalminderheid in de colleges
- Voor het neerleggen van de lijsten is er **geen enkele regel** met betrekking tot de taalaanhorigheid van de kiezers die een **voordrachtsakte ondertekenen**
- De verklaring van **taalaanhorigheid van een kandidaat** is facultatief en exclusief, en kan gebeuren bij het neerleggen van de lijst of op een later moment.
- Er bestaat een mechanisme voor **gegarandeerde gendervertegenwoordiging in de colleges**
- Vanaf 2018 geldt het **principe van alternering** van de beide geslachten op de kieslijsten (ritsprincipe).

Voorwaarden voor wijziging

De voorwaarden om de mechanismen ter bescherming van de minderheden in Brussel aan te passen, bevinden zich in overgrote mate op andere bevoegheidsniveaus (in casu het federale) dan het gewest. Binnen dat federale kader zijn er echter wel wijzigingen mogelijk, op voorwaarde dat de juridische condities goed afgewogen worden.

De taalminderheden

Voor wat de taalminderheden betreft zijn er twee evidente beperkingen. In de eerste plaats is er artikel 5bis van de BWBI die bepaalt dat, welke ook de aanpassingen aan de huidige regelgeving zijn, die niet mogen leiden tot een aantasting van het tweetalig karakter van de gemeenten van het BHG, en evenmin de garanties voor de taalgemeenschappen zoals die bestonden op 14 oktober 2012 mogen aantasten (*standstill*). Daarnaast is het ook niet mogelijk voor het BHG om de regelgeving met betrekking tot de extra schepen aan te passen. We moeten er ten slotte ook op wijzen dat de Brusselse wetgever niet bevoegd is voor het wijzigen van die regels met betrekking tot de samenstelling van de gemeentelijke instellingen of van de gemeentelijke kieswetgeving die ingevoerd werden door de communautaire Pacificatiewet.

Binnen het respect voor deze principes beschikt de Brusselse wetgever wel over een zekere manoeuvreerruimte, bijvoorbeeld om de aanwezigheid van schepenen van beide taalgroepen te verzekeren. Het is evenwel niet makkelijk om ten volle *a priori* in te schatten of een wijziging van de regelgeving compatibel is met het juridische kader, en het zal nodig zijn om dit per voorstel in detail te onderzoeken.

Het neerleggen van de lijsten

De Brusselse wetgever kan – indien hij dit wenst – het aantal handtekeningen vereist voor het neerleggen van lijst veranderen. Dat wordt bepaald door artikel 23 van het BGK. Maar waar het gaat om de bepaling van de taalaanhorigheid van de kandidaten

moet er gewerkt worden binnen de normen die op het federale niveau bepaald worden. De Brusselse wetgever kan artikel 23 van het BGK wijzigen, maar indien een ordonnantie terzake steunt op de regionale competentie over de organieke organisatie van de lokale besturen, legt artikel 28 alinea 3 van de BWBI een absolute meerderheid van het aantal stemmen en een meerderheid van de stemmen in elke taalgroep op.

De taalaanhorigheid van de kandidaten

Het lijkt erg moeilijk voor het BHG alleen om de regels met betrekking tot de taalaanhorigheid van de kandidaten te wijzigen. Die regels staan – zoals gezegd – in artikel 279 van de NGW en in artikel 23 bis van het BGK. Maar beide mechanismen vallen onder de bevoegdheid van de federale overheid, volgens artikel 6 §1 VIII van de BWBI (“De gewesten oefenen deze bevoegdheid uit, onverminderd de artikelen 279 en 280 van de nieuwe gemeentewet”) en artikel 6, §1, 4, alinea 2 van de BWBI (“De gewesten oefenen deze bevoegdheid uit, onverminderd de artikelen 5, tweede en derde lid, 23bis en 30bis van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932”¹⁰). Het lijkt ons dus allesbehalve eenvoudig voor de Brusselse wetgever om die regels over de taalaanhorigheid te wijzigen.

De genderevenwichten

Voor wat de genderevenwichten betreft, geldt eveneens dat de vraag of deze of gene wijziging compatibel is met de bestaande juridische context sterk afhangt van de concrete inhoud van een voorstel. Dat zal geval per geval moeten onderzocht worden. We kunnen echter ook hier stellen dat de Brusselse wetgever moet handelen binnen het kader van de Grondwet – onder andere – die verplicht om leden van beide geslachten in de schepencolleges te hebben.

¹⁰ De term ‘gemeentekieswet’ heeft in dit geval betrekking op het BGK

Synthese

- Of een hervorming compatibel is met de bestaande – federale – regelgeving zal afhangen van de concrete inhoud van de voorstellen. Wij kunnen dat niet *a priori* bepalen.
- Het aantal handtekeningen nodig voor het neerleggen van een lijst kan door de Brusselse wetgever gewijzigd worden door **artikel 23 van het BGK** aan te passen via een **ordonnantie** die goedgekeurd moet worden door een **absolute meerderheid van de stemmen en een meerderheid in elke taalgroep**.
- De regelgeving met betrekking tot de **taalaanhorigheid** van de kandidaten is een **federale materie** die niet door de Brusselse wetgever kan gewijzigd worden.

Politieke haalbaarheid: effecten op de vertegenwoordiging van de minderheden

Een eventuele vermindering van het aantal gemeenteraadsleden zou niet alleen gevolgen hebben voor de verdeling van de zetels tussen de lijsten. Die zou ook effecten hebben op de verdeling van zetels *binnen* de lijsten. Die effecten bekijken we in dit deel van het rapport. We focussen in het bijzonder op de gevolgen van een verlaging van het aantal raadsleden op de proportie verkozen vrouwelijke kandidaten en op de kansen voor de Nederlandstalige kandidaten. De projecties die we maken steunen op de uitslagen van de verkiezingen, niet op verdere ontwikkelingen binnen de lijsten en binnen de raden.

De Nederlandstalige verkozenen

Tabel 19 laat toe om de impact te evalueren van een verlaging van het aantal mandaten op het absolute aantal en op de proportie verkozen Nederlandstaligen in de Brusselse gemeenten.

De belangrijkste les die we hieruit kunnen trekken is dat de proportie Nederlandstalige verkozenen in het BHG zwaarder getroffen zou worden door een dergelijke verlaging van het aantal mandaten. Een vermindering met 10% van het aantal raadsleden zou het aantal Nederlandstaligen met bijna 15% doen dalen (-9 verkozenen op 69 of -13,3%). Een vermindering met 30% van het aantal raadsleden zou een daling van het aantal Nederlandstaligen met 37,7% opleveren.

Die algemene trend verbergt grote verschillen tussen de gemeenten. In die gemeenten waar het aandeel van de Nederlandstalige verkozenen al beperkt was in 2012, kan een vermindering van het aantal mandaten echt problematisch worden. Zo zou een vermindering met 30% ertoe leiden dat er in drie gemeenten geen enkele Nederlandstalige meer zou zetelen (Oudergem, Vorst en Elsene). Zij zouden de mogelijkheid verliezen om een extra Nederlandstalige schepen toe te voegen om het tweetalig karakter van het BHG te reflecteren. Bovendien zou er in zes gemeenten nog slechts één enkele Nederlandstalige zetelen (Sint-Gillis, Sint-Joost-Ten-Node, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe).

Indien die verkozenen niet tot de meerderheid behoort, zouden die gemeenten ook geen extra Nederlandstalige schepen aanstellen.

Tabel 19. Aantal en proportie Nederlandstalige verkozenen, 2012 en projecties

Gemeente	Aantallen en proportie in 2012		- 30%		- 20%		- 10%	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Anderlecht	11	23,4	7	21,2	8	21,1	8	19,1
Oudergem	1	3,2	0	0,0	0	0,00	0	0,00
Sint-Agatha Berchem	5	18,5	3	15,8	4	18,2	5	20,8
Brussel	10	20,4	8	23,5	10	25,6	10	22,7
Etterbeek	3	8,6	3	12,5	3	10,7	3	9,7
Evere	3	9,1	3	13,0	3	11,5	3	10,0
Vorst	0	0,00	0	0,0	0	0,00	0	0,0
Ganshoren	4	14,8	3	15,8	4	18,2	4	16,7
Elsene	1	2,3	0	0,0	0	0,00	1	2,6
Jette	6	17,1	3	12,5	5	17,9	5	16,1
Koekelberg	5	18,5	3	15,8	4	18,2	4	16,7
Sint-Jans-Molenbeek	5	11,1	2	6,4	3	8,3	5	12,5
Sint-Gillis	3	8,6	1	4,2	2	7,1	2	6,5
Sint-Joost-Ten-Node	2	6,9	1	5,0	2	8,7	2	7,7
Schaarbeek	3	6,4	2	6,1	2	5,3	2	4,8
Ukkel	2	4,9	1	3,4	1	3,0	2	5,4
Watermaal-Bosvoorde	2	7,4	1	5,3	1	4,6	1	4,2
Sint-Lambrechts Woluwe	2	5,4	1	3,8	2	6,7	2	6,1
Sint-Pieters Woluwe	1	3,0	1	4,3	1	3,9	1	3,3
TOTAAL	69	10,1	43	9,0	55	10,0	60	9,8

Die algemene trend verbergt grote verschillen tussen de gemeenten. In die gemeenten waar het aandeel van de Nederlandstalige verkozenen al beperkt was in 2012, kan een vermindering van het aantal mandaten echt problematisch worden. Zo zou een vermindering met 30% ertoe leiden dat er in drie gemeenten geen enkele Nederlandstalige meer zou zetelen (Oudergem, Vorst en Elsene). Zij zouden de mogelijkheid verliezen om een extra Nederlandstalige schepen toe te voegen om het tweetalig karakter van het BHG te reflecteren. Bovendien zou er in zes gemeenten nog slechts één enkele Nederlandstalige zetelen (Sint-Gillis, Sint-Joost-Ten-Node, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe).

Indien die verkozene niet tot de meerderheid behoort, zouden die gemeenten ook geen extra Nederlandstalige schepen aanstellen.

Dit erg nefaste effect van een vermindering van het aantal raadsleden op het aantal Nederlandstalige verkozenen, vooral dan in gemeenten waar ze nu reeds niet talrijk zijn, wordt door twee mechanismen veroorzaakt. Zoals hoger al aangegeven, zijn bij een vermindering van het aantal mandaten vooral die lijsten kwetsbaar die in 2012 slechts één enkele verkozene hadden, en dat zijn in verschillende gemeenten de eentalig Nederlandstalige lijsten (N-VA, Vlaams Belang, SAMEN). Anderzijds zijn de Nederlandstalige verkozenen op tweetalige lijsten vaak diegenen die hun zetel behalen met het laagste aantal voorkeurstemmen. Wanneer het aantal mandaten verminderd wordt, zijn zij het die hun zetel verliezen.

Ook een vermindering van de grootte van de schepencolleges zou een negatieve impact hebben op het aantal Nederlandstalige schepenen. In 2012 waren er slechts vijf gemeenten die een Nederlandstalige in het college opnamen (Sint-Agatha Berchem, Stad Brussel, Etterbeek, Jette, en Sint-Jans-Molenbeek). Met minder Nederlandstalige verkozenen neemt de kans dat één van hen schepen kan worden duidelijk af. Het risico bestaat dat de toegang voor Nederlandstaligen tot het schepencollege alleen nog zal gebeuren via het mechanisme van de extra-schepen, en dit in een kleiner aantal – een tiental – gemeenten.

Gevolgen voor de genderevenwichten

Tabel 20 toont aan dat een lineaire daling van het aantal mandatarissen geen negatief effect zou hebben op het aantal vrouwelijke verkozenen.

Meer zelfs, de projecties tonen aan dat in de drie scenario's het aantal vrouwelijke verkozenen lichtjes zou stijgen in de gemeenteraden van het BHG. In 2012 waren er 38,83 vrouwelijke raadsleden. Dat zou 41,63% geweest zijn indien er 30% minder zetels te verdelen waren. Het zou 41,27% zijn bij een daling met 20% en 40,69% bij een daling met 10%. Dit positief effect is aanwezig in alle gemeenten, behalve in Sint-Agatha Berchem en – voor sommige scenario's – in de stad Brussel, Etterbeek

en Jette. Noteren we ten slotte dat een daling van het aantal mandatarissen met 30% zou geleid hebben tot een in meerderheid vrouwelijke gemeenteraad in vier gemeenten (Oudergem, Ganshoren, Elsene en Sint-Lambrechts-Woluwe), terwijl dat nu alleen het geval is in Oudergem en Elsene.

Tabel 20. Aantal en proportie verkozen vrouwen in de gemeenteraad, 2012 en projecties

Gemeente	Verkozen in 2012		- 30%		- 20%		- 10%	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Anderlecht	17	36,2	12	36,4	17	44,7	17	40,5
Oudergem	18	58,1	14	63,6	16	64,0	17	60,7
Sint-Agatha Berchem	7	26,0	4	21,0	5	22,7	6	25,0
Brussel	18	36,7	12	35,3	14	35,9	17	38,6
Etterbeek	14	40,0	9	37,5	11	39,3	13	41,9
Evere	12	36,4	9	39,1	10	38,5	12	40,0
Vorst	14	37,8	12	46,1	13	43,3	13	39,4
Ganshoren	13	48,1	10	52,6	11	50,0	13	54,2
Elsene	24	55,8	18	60,0	19	55,9	21	55,3
Jette	14	40,0	9	37,5	12	42,9	12	38,7
Koekelberg	9	33,3	8	42,1	9	40,9	9	37,5
Sint-Jans-Molenbeek	11	24,4	8	25,8	8	22,2	10	25,0
Sint-Gillis	13	37,1	10	41,7	11	39,3	12	38,7
Sint-Joost-Ten-Node	8	27,6	6	30,0	7	30,4	7	26,9
Schaarbeek	16	34,0	12	36,4	14	36,8	16	38,1
Ukkel	20	48,8	14	48,3	16	48,5	18	48,6
Watermaal-Bosvoorde	10	37,0	7	36,8	8	36,4	10	41,7
Sint-Lambrechts Woluwe	17	45,9	15	57,7	16	53,3	16	48,5
Sint-Pieters Woluwe	11	33,3	10	43,5	10	38,5	10	33,3
TOTAAL	266	38,8	199	41,6	227	41,3	249	40,7

Dit lichtjes positieve effect van een vermindering van het aantal mandaten op de vertegenwoordiging van de vrouwen is niet geheel verrassend. De toewijzing van de lijststemmen aan de kandidaten komt meestal – bij gemeenteraadsverkiezingen – alleen maar ten goede aan de eerste twee kandidaten op de lijst. Voor de anderen geldt dat zij hun zetel behalen op basis van hun voorkeurstemmen alleen. Onderzoek heeft uitgewezen dat mannelijke kandidaten in het algemeen meer voorkeurstemmen krijgen omdat meer mannelijke kiezers alleen maar voor mannen

stemmen dan vrouwelijke kiezers voor vrouwen (Marien et al. 2016). Hoe meer mandaten er te verdelen zijn, hoe meer dat voordeel van de mannelijke kandidaten in termen van behaalde voorkeurstemmen zich vertaalt in verkozen posities. Vermindert men echter het aantal mandaten, dan spelen de voorkeurstemmen een kleinere rol, en wordt het nadeel in voorkeurstemmen voor de vrouwelijke kandidaten tenietgedaan.

Een verkleining van de schepencolleges zou evenwel een veel sterker en negatief effect kunnen hebben. Met zeven gemeenten die slechts één of twee vrouwelijke schepenen hebben, zou een vermindering van het aantal schepenen in hun nadeel kunnen spelen.

Synthese

- Een vermindering van het aantal raadsleden per gemeente zou een **nefaste impact** hebben op de aanwezigheid van **Nederlandstalige verkozenen** in de raden.
- Negen gemeenten zouden geen enkele of slechts één enkele Nederlandstalige verkozene hebben, wat het mechanisme van de **extra Nederlandstalige schepenen** ook zou aantasten.
- Een vermindering van het aantal raadsleden **zou geen grote impact** hebben op het **genderevenwicht** in de gemeenteraden.
- Een **groter effect** kan echter verwacht worden indien ook het **aantal schepenen** beperkt wordt.

DEEL II

CUMUL VAN MANDATEN EN DUUR VAN DE LEGISLATUUR

CUMUL VAN MANDATEN¹¹

Juridisch kadaster

Op dit ogenblik geldt in het BHG voor wat het lokale niveau betreft enkel een beperking op de cumulatie van een lokaal uitvoerend mandaat met de positie van minister (Wet van 4 mei 1999 op de beperking van het mandaat van burgemeester of schepenen met andere functies, BS, 28 juli 1999).

Politiek kadaster van de huidige situatie

Om de cumul van mandaten in kaart te brengen, kijken we naar het verwerven van een bijkomend mandaat – ander dan een lokaal mandaat – bij de verkiezingen die volgen op de gemeenteraadsverkiezingen. Voor de legislatuur 2000-2006 kijken we dus naar de federale (2003) en de regionale en Europese mandaten (2004), enzoverder.

Tabel 21 geeft een overzicht van de cumulatie van mandaten op het gemeentelijke niveau in het BHG met andere legislatieve of executieve mandaten.

Bij de Brusselse burgemeesters zien we de neiging om hun mandaat te cumuleren met dat van parlements lid (regionaal of federaal). In 2000 waren er 9 burgemeesters die hun mandaat cumuleerden, waarvan 7 met een mandaat in het Brussels Parlement. In 2006 zijn er dat al 13, waarvan 10 in het Brussels Parlement). En in 2012 zijn er 9 cumulerende burgemeesters, waarvan 6 met een zetel in het Brussels Parlement.

¹¹ Op basis van beschikbare gegevens, en dus partieel voor sommige gemeenten. Voor 2012 volledig. Voor 2006 ontbreekt Koekelberg. Voor 2000 ontbreekt Vorst, Koekelberg, Ukkel, Sint-Joost.

Tabel 21. Cumulatie van lokale mandatarissen met andere legislatieve of executieve mandaten (gewest, gemeenschap, federaal, Europa)

		2000-06	2006-12	2012-18
Cumul Burgemeesters	N	9	13	9
Cumul schepenen*	N	12	25	22
Totaal cumul lokale executieven	N	21	38	31
Proportie cumul lokale executieven	%	13,0	22,7	17,7
Cumul raadsleden	N	48	61	55
Totaal cumul lokale verkozenen	N	69	99	86
Proportie cumul lokale verkozenen	%	10,5	14,9	12,5

Tabel gemaakt aan de hand van de beschikbare gegevens (zie voetnoot 9)

* Extra-schepenen inbegrepen

Kijken we naar de schepenen (met inbegrip van de toegevoegde Nederlandstalige schepenen), dan zien we eveneens een grote mate van cumulatie van mandaten, en nog meer met een zetel in het Brussels Parlement:

- 2000-06: 12 cumulerende schepenen (allen in het Brussels Parlement)
- 2006-12: 25 cumulerende schepenen (waarvan 22 in het Brussels Parlement)
- 2012-18: 22 cumulerende schepenen (waarvan 21 in het Brussels Parlement)

Kijken we naar de gemeenteraadsleden¹², dan zien we eveneens vooral cumulatie met posities in het BHG (parlement en regering)

- 2000-06: 48 cumulerende gemeenteraadsleden (waarvan 31 in het Brussels Parlement en 2 in de Brusselse Regering)
- 2006-12: 61 cumulerende gemeenteraadsleden (waarvan 38 in het Brussels Parlement en 5 in de Brusselse Regering)
- 2012-18: 55 cumulerende gemeenteraadsleden (waarvan 36 in het Brussels Parlement en 5 in de Brusselse Regering)

Alles bij elkaar vertoont de legislatuur 2006-12 de sterkste cumul, meer dan de vorige en meer dan de volgende. De lichte daling tussen 2006-12 en 2012-18 kan dus zeker niet gelezen worden als een dalende tendens.

¹² Verhinderde burgemeesters inbegrepen

Het cumuleren van mandaten gebeurt in zeer grote mate binnen het BHG (met regering en parlement). Op het relatief beperkte territorium van een stadsregio zoals Brussel betekent dat een zeer sterke interpenetratie van de verschillende bestuursniveaus. Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement wordt aldus gekenmerkt door een sterke aanwezigheid van gemeentelijke verkozenen. We kunnen eraan herinneren dat dit in de andere steden die we bekeken niet het geval is. In Wenen is een combinatie van het lokale met een centraal mandaat verboden. In Parijs is die combinatie formeel geregeld door een aantal verkozenen in de arrondissementen naar de *Conseil de Paris* af te vaardigen.

Het is ook interessant om de verdeling van de cumul over de verschillende gemeenten te vergelijken. Het zijn de kleinste gemeenten waar het minst gecumuleerd wordt. In de grotere gemeenten is er een uitgebreide cumul, zowel van gemeenteraadsleden als van schepenen.

De proporties kunnen op het eerste gezicht relatief laag lijken, maar dat ligt alleen aan het gehanteerde gemeentelijke perspectief. Indien alle leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement zouden cumuleren, zouden dat op het gemeentelijke niveau 89 cumuls zijn, of een proportie van 12,9%. Het is dus nodig om de redenering vanuit het ander perspectief op te bouwen, en te kijken hoeveel Brusselse parlementsleden een lokaal mandaat hebben (de cumulatie gebeurt immers vooral met het Brussels gewestelijk niveau).

Het percentage Brussels parlementsleden dat zijn mandaat met een lokaal mandaat cumuleert varieert tussen twee derden en drie kwart van de parlementsleden. Voor de huidige legislatuur (2014-19) zijn er 70,8% die cumuleren (76,4% van de Franstaligen en 53% van de Nederlandstaligen). Merk op dat daarbij ook nog de voorzitter van de OCMW-raden kunnen geteld worden.

Tabel 22. Aantal lokale mandatarissen die cumuleren (2012)

	Burgemeester	Schepenen	Raadsleden	Totaal	Proportie
Anderlecht	0	1	1	2	4,3
Oudergem	0	0	1	1	3,2
Sint-Agatha Berchem	0	0	0	0	0,0
Brussel	0	7	9	16	32,6
Etterbeek	1	0	3	4	11,4
Evere	0	1	2	3	9,1
Vorst	1	1	4	6	16,2
Ganshoren	0	2	1	3	11,1
Elsene	1	3	4	8	18,6
Jette	0	0	2	2	5,7
Koekelberg	1	0	2	3	11,1
Sint-Jans-Molenbeek	1	1	3	5	11,1
Sint-Gillis	0	0	2	2	5,7
Sint-Joost-Ten-Node	0	1	2	3	10,3
Schaarbeek	1	0	8	9	19,1
Ukkel	1	2	4	7	17,1
Watermaal-Bosvoorde	0	0	2	2	7,4
Sint-Lambrechts Woluwe	1	1	0	2	5,4
Sint-Pieters Woluwe	1	2	5	8	24,2
TOTAAL	9	22	55	86	12,5

Tabel 23. Aantal Brusselse parlementsleden dat cumuleert met een lokaal mandaat 1989-2014

	1989	1995	1999	2004	2009	2014
Raadsleden	33	30	24	34	28	35
Schepenen	17	22	16	13	19	21
Burgemeester	7	7	6	11	12	7
Totaal cumul	57	59	46	58	59	63
Aantal leden	75	75	75	89	89	89
%	76,0	78,7	61,3	65,2	66,3	70,8

Bron: BRIO-fiche (2013), Cumulatie van (politieke) mandaten, bijgewerkt voor 2014

In 2014 zouden ook de OCMW-voorzitters kunnen toegevoegd worden (3 bijkomende cumuls)

Politieke haalbaarheid

Er stelt zich geen enkel juridisch probleem voor de regeling van de cumulatie op het gemeentelijk niveau.

Wat de politieke haalbaarheid betreft, kunnen we alvast stellen dat een verbod op het cumuleren van mandaten op gemeentelijk en regionaal niveau zal leiden tot een groter aantal individuele verkozenen (63 op basis van de situatie in 2014). Een reductie met 10% van het totaal aantal mandatarissen zou die stijging echter al absorberen (73 mandaten minder). Het scenario met 20% vermindering verwijdert 135 mandaten, wat een netto-vermindering met 72 zou zijn. Het scenario met 30% betekent 207 mandaten minder, of een netto-vermindering met 144.

Een einde maken aan de cumul kan ook een antwoord zijn op de vrees dat door de vermindering van het aantal mandaten de werklast voor de verkozenen te veel zou toenemen.

Synthese

- De enige cumulbeperking op het lokale niveau is de **incompatibiliteit** tussen de functie van **minister** en het lidmaatschap van een **lokaal bestuur**.
- Er zijn **geen wettelijke beperkingen** voor het **regelen van de cumul** op het lokale niveau
- Bij wijze van **vergelijking**: in de andere geanalyseerde stadsgewesten is cumul tussen het lokale en het centrale niveau **niet toegestaan**.
- De **onderzochte cumul** heeft vooral betrekking op het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** (parlement en regering).
- Er wordt vooral gecumuleerd in de **grotere gemeenten**
- **2/3 tot 3/4 van de Brusselse parlementsleden cumuleert** dat mandaat met een lokale functie
- Een verbod op cumulatie tussen het gemeentelijke en het lokale niveau zou geabsorbeerd worden door een daling van het aantal gemeentelijke mandaten met 10%. Bij een daling met 20% of 30% zou er ook met decumul een reële daling van het aantal mandatarissen zijn.
- Een cumulverbod **mildert de toename van de werklust** die het gevolg zou zijn van de vermindering van het aantal mandatarissen.

VERGOEDING VAN DE LOKALE MANDATARISSEN

Juridisch kadaster van de bestaande toestand

De vergoeding van de gemeentelijke mandatarissen wordt geregeld door de NGW. We beperken ons hier opnieuw tot alleen de vergoedingen van gemeenteraadsleden, schepenen en burgemeesters.

De vergoedingen van de lokale mandatarissen hangen af van verschillende factoren, en variëren al naargelang hun statuut. De gemeenteraadsleden worden vergoed met zitpenningen, en dus proportioneel met hun aanwezigheid op de zittingen van de gemeenteraad en ook van commissies en afdelingen. De burgemeesters en schepenen ontvangen een loon dat berekend wordt in functie van de grootte van de gemeente.

Artikel 12 §1 van de NGW stelt dat raadsleden geen salaris ontvangen. Zij krijgen een zitpenning “als zij deelnemen aan de vergaderingen van de gemeenteraad en aan de vergaderingen van de commissies en van de afdelingen”. De voorzitter van de raad of de persoon die hem of haar vervangt, krijgt een dubbele zitpenning voor elke vergadering die hij of zij voorziet, behalve indien het gaat om de burgemeester of zijn of haar plaatsvervanger.

Het bedrag van de zitpenning wordt door de gemeenteraad bepaald, maar artikel 12 §1 van de NGW voorziet wel in een vork: “Het presentiegeld bedraagt minimum 37,18 euro en mag niet meer bedragen dan het presentiegeld dat de provincieraadsleden trekken als zij deelnemen aan de vergaderingen van de provincieraad”. Het is interessant te noteren dat het maximumbedrag dat de wet voorschrijft betekenisloos is in de Brusselse gemeenten, aangezien er geen provinciaal niveau bestaat.

Het bedrag van de zitpenningen is geïndexeerd. Hetzelfde artikel van de NGW stelt dat de zitpenning wordt “verhoogd of verlaagd volgens de geldende regels van de koppeling aan het indexcijfer”. Artikel 12 §1bis van de NGW voorziet ook, met het oog op de herwaardering van een gemeentelijk mandaat, dat een raadslid kan vragen om zijn of haar zitpenning te verhogen met een bedrag dat toelaat te

compenseren voor gederfde inkomsten (het ontvangen van een zitpenning kan inderdaad door sommige diensten van de sociale zekerheid beschouwd worden als een inkomen, waardoor “andere wettelijke of reglementaire bezoldigingen, pensioenen, vergoedingen of toelagen” verminderd zouden kunnen worden. De verhoging van de zitpenning kent echter een bovengrens: “Het bedrag ter compensatie van het inkomensverlies, kan nooit hoger zijn dan de wedde van een schepen van een gemeente met 50.000 inwoners”

Ten slotte beperkt artikel 12 §1 bis in fine ook het totale bedrag dat een gemeenteraadslid kan ontvangen:

“Het totale bedrag van de presentiegelden als gemeenteraadslid en van de vergoedingen, bezoldigingen en presentiegelden die het gemeenteraadslid ontvangt ter vergoeding van activiteiten die worden uitgeoefend buiten zijn mandaat is gelijk aan of kleiner dan anderhalve keer het bedrag van de parlementaire vergoeding die de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Senaat ontvangen. Voor de berekening van dat bedrag, worden in aanmerking genomen: de vergoedingen, bezoldigingen of presentiegelden die voortvloeien uit de uitoefening van een openbaar mandaat, een openbare functie of opdracht van politieke aard. Bij overschrijding van de in het derde lid bepaalde grens, wordt het bedrag van de in het vorige lid bedoelde vergoedingen, bezoldigingen of presentiegelden die voortvloeien uit de uitoefening van een openbaar mandaat, een openbare functie of opdracht van politieke aard, navenant verminderd. Wanneer de activiteiten die worden uitgeoefend buiten het mandaat van gemeenteraadslid beginnen of eindigen in de loop van het mandaat, brengt het gemeenteraadslid in kwestie de gemeenteraad daarvan op de hoogte”.

De burgemeesters en de schepenen krijgen een salaris. Het loon van de burgemeester is vastgelegd in artikel 19 §1 van de NGW. Het gaat om een proportie van het loon van de gemeentesecretaris, en die proportie varieert met de grootte van de gemeente.

“De wedden van de burgemeesters worden vastgesteld door toepassing van de volgende coëfficiënten op het hoogste bedrag uit de in artikel 28 vastgestelde weddeschaal van de gemeentesecretaris van de betrokken gemeente:

- 1° gemeenten van 5.000 inwoners en minder: 73,52941 %;
- 2° gemeenten van 5001 tot 10.000 inwoners: 78,43137 %;
- 3° gemeenten van 10.001 tot 20.000 inwoners: 83,33333 %;
- 4° gemeenten van 20.001 tot 50.000 inwoners: 93,13725 %;
- 5° gemeenten van 50.001 tot 80.000 inwoners: 102,94118 %;

6° gemeenten van meer dan 80.000 inwoners: 117,64706 %”

Artikel 28 van de NGW bepaalt dan weer het loon van de gemeentesecretaris als volgt:

“De gemeenteraad stelt de weddeschaal van de secretaris vast, binnen de hierna gestelde minimum- en maximumgrenzen:

1° gemeenten van minder dan 25.001 inwoners: van 34.144,50 euro tot 50.266,62 euro;

2° gemeenten van 25.001 tot 35.000 inwoners: van 36.273,24 euro tot 53.567,34 euro;

3° gemeenten van 35.001 tot 50.000 inwoners: van 38.484,60 euro tot 56.701,80 euro;

4° gemeenten van 50.001 tot 80.000 inwoners: van 41.141,70 euro tot 60.167,76 euro;

5° gemeenten van 80.001 tot 150.000 inwoners: van 43.567,26 euro tot 63.468,48 euro;

6° gemeenten van meer dan 150.000 inwoners: van 47.246,40 euro tot 68.418,54 euro.

De minimum- en maximumbedragen van de weddeschalen van de secretaris worden gekoppeld aan de spilindex 138,01”.

Het komt dus aan de gemeenteraad toe om het loon van de gemeentesecretaris te bepalen in functie van deze grenzen. Dat heeft echter geen gevolg voor het loon van de burgemeester, omdat dit bepaald wordt door het maximale bedrag van het loon van de gemeentesecretaris.

Het loon van de schepenen wordt berekend in functie van het loon van de burgemeester. Artikel 19, §1 alinea 4 van de NGW voorziet inderdaad dat “De wedden van de schepenen worden vastgesteld op 60 % of 75 % van die van de burgemeester van de betrokken gemeente, naargelang de bevolking van de gemeente lager of gelijk aan, dan wel hoger dan 50.000 inwoners is”. We noteren ook dat sommige gemeenten ‘gereclasseerd’ werden door het oude artikel 29 van de NGW (nu niet meer van kracht), wat betekent dat de vergoedingen van sommige mandatarissen niet helemaal overeenkomen met de categorie waartoe de gemeente behoort.

Zoals voor de gemeenteraadsleden, kan het loon van burgemeester en schepenen verhoogd worden (of in sommige gevallen verlaagd) om te compenseren voor het verlies van inkomsten:

“Wanneer het vaststellen van de wedden [overeenkomstig de vorige leden] tot gevolg heeft dat andere wettelijke of reglementaire bezoldigingen, vergoedingen of toelagen verminderd worden of vervallen, kan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, op de door Hem te bepalen wijze, de wedde van de burgemeester of van de schepenen verminderen, op voorwaarde dat deze daarom verzoekt

In gemeenten met minder dan 50.000 inwoners kan de gemeente, op de door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering te bepalen wijze, de wedde van de burgemeester of van de schepenen die geniet van wettelijke of reglementaire bezoldigingen, pensioenen, vergoedingen of toelagen, aanvullen met een bedrag ter compensatie van het inkomensverlies dat betrokkene lijdt, op voorwaarde dat de mandataris daar zelf om verzoekt”. (art. 19, §1, al. 7 en 8 NGW)

Ook het loon van burgemeester en schepenen – eventueel na verhoging – is beperkt door artikel 19 §1 alinea 9 van de NGW:

“De wedden van de burgemeester of schepenen, aangevuld met het bedrag ter compensatie van het inkomensverlies, kan nooit hoger zijn dan de wedde respectievelijk van een burgemeester of schepenen van een gemeente met 50.000 inwoners”,

en door artikel 20 bis van de NGW:

“De som van de wedde van burgemeester of schepenen en van de vergoedingen, wedden en presentiegelden, ontvangen als bezoldiging voor de door de burgemeester of schepenen naast zijn mandaat uitgeoefende activiteiten, is gelijk aan of lager dan anderhalve maal het bedrag van de parlementaire vergoeding van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en van de Senaat.

Voor de berekening van dat bedrag komen in aanmerking de vergoedingen, de wedden of de presentiegelden voortvloeiend uit de uitoefening van een openbaar mandaat, een openbare functie of een openbaar ambt van politieke aard.

Zo het in het eerste lid vastgestelde plafond wordt overschreden, wordt de som van de in het voorgaande lid bedoelde vergoedingen, wedden of presentiegelden die voortvloeien uit de uitoefening van een openbaar mandaat, een openbare functie of een openbaar ambt van politieke aard, verminderd tot het passende beloop.

Nemen de naast het mandaat van burgemeester of schepenen uitgeoefende activiteiten een aanvang of een einde tijdens de duur van voornoemd mandaat, dan brengt de betrokken burgemeester of schepenen de gemeenteraad daarvan op de hoogte”.

Politiek kadaster van de huidige situatie

In 2013 waren de zitpenningen voor de gemeenteraadsleden als volgt¹³ :

Tabel 24. Bedrag van de zitpenningen (2013)

Gemeente	Bevolking	Zitpenning
Anderlecht	110.943	129,36 €
Oudergem	31.904	84 € (commissie : 42)
Sint-Agatha Berchem	22.876	102,5 €
Brussel	165.048	75,58 €
Etterbeek	45.408	102,84 €
Evere	36.938	71,42 €
Vorst	52.741	61,97 €
Ganshoren	23.353	87 €
Elsene	83.295	125 € (commissie : 100)
Jette	48.755	125 €
Koekelberg	20.583	75 €
Sint-Jans-Molenbeek	93.279	90 €
Sint-Gillis	48.940	93,95 €
Sint-Joost-Ten-Node	26.902	?
Schaarbeek	126.393	120 € (commissie : 60)
Ukkel	79.498	84,12 € (commissie : 67,30)
Watermaal-Bosvoorde	24.288	75 €
Sint-Lambrechts Woluwe	51.688	114,75 €
Sint-Pieters Woluwe	39.949	131,30 €

We mogen ervan uitgaan dat die bedragen sindsdien niet geëvolueerd zijn, behalve misschien door aanpassing aan de index. Interessant zijn de behoorlijke verschillen tussen de gemeenten. Enerzijds is er een spreiding tussen 60 euro (wat al boven het door de NGW bepaalde minimum is) en 130 euro. Anderzijds zijn die verschillen niet proportioneel aan het aantal inwoners van de gemeenten. In Sint-Agatha Berchem bijvoorbeeld – de kleinste gemeente – is de zitpenning hoger dan 100 euro, terwijl de stad Brussel een zitpenning van 75 euro uitkeert.

¹³ Antwoord (5/07/2013) van de Minister-President Rudi Vervoort op de schriftelijke vraag 598 (Barbara Trache, 27 mei 2013) over de toepassing van de ordonnantie van 12 januari 2006 over de transparantie van de vergoedingen en voordelen van de openbare mandatarissen in Brussel.

Voorwaarden voor wijziging

De voorwaarden voor de wijziging van de bestaande situatie verschillen al naargelang het gaat om de vergoedingen voor de gemeenteraadsleden of voor de burgemeester en schepenen.

Het zijn de gemeenteraden zelf die bepalen welke vergoeding de raadsleden ontvangen. Zij leggen de hoogte van de zitpenningen vast, binnen de grenzen bepaald door de NGW. Toch kan het BHG deze wet aanpassen. Er zijn twee opties, die sterk binnen de bestaande context blijven:

1. Artikel 12 §1 van de NGW wijzigen en zo de minimale en maximale waarden van de zitpenningen aanpassen, maar de gemeenten nog steeds een marge voor eigen keuze aanbieden.
2. Artikel 12 §1 van de NGW wijzigen om per ordonnantie de hoogte van de zitpenning vast te leggen, en dus aan de gemeenteraden de vrijheid om die zelf te bepalen ontnemen. Dit zou de gebruiken tussen de gemeenten stroomlijnen.

Voor de burgemeester en schepenen belet niets de Brusselse wetgever om de regelgeving te veranderen (die is overigens al verschillende keren aangepast). Om het loon van de uitvoerende mandatarissen te wijzigen, zijn er verschillende mogelijkheden, ook weer zonder al te sterk af te wijken van de bestaande situatie.

1. De loonschaal van de gemeentesecretaris zoals vastgelegd in artikel 28 van de NGW aanpassen. Door het maximumbedrag te wijzigen, kan de wedde van de burgemeester en meteen ook die van de schepenen veranderd worden.
2. Artikel 19 §1 eerste alinea van de NGW aanpassen en zo de verhouding tussen het loon van de gemeentesecretaris en die van de burgemeester en schepenen wijzigen.
3. Artikel 19 §1 alinea 4 van de NGW aanpassen om de salarissen van de schepenen te wijzigen, ofwel door het principe te handhaven dat die berekend worden in functie van het loon van de burgemeester (en dus door

de percentages in kwestie aan te passen of door categorieën toe te voegen in functie van de bevolkingsaantallen), of door te opteren voor een andere berekeningswijze.

In de mate dat een ordonnantie die de vergoedingen van de gemeentelijke mandatarissen aanpast, betrekking heeft op de bevoegdheden inzake de organisatie van de lokale besturen, is de meerderheid vereist zoals bepaald in artikel 28, alinea 3 van de BWBI, te weten: “bij de volstreckte meerderheid van de stemmen en bij de volstreckte meerderheid in elke taalgroep. Indien de volstreckte meerderheid in elke taalgroep evenwel niet bereikt is, wordt overgegaan tot een tweede stemming die niet na minder dan dertig dagen na de eerste stemming mag plaatshebben. In dit geval wordt de ordonnantie goedgekeurd bij de volstreckte meerderheid van de stemmen en bij ten minste een derde van de stemmen uitgebracht in elke taalgroep”.

Politieke haalbaarheid

Gemeenteraadsleden

De gemeenteraadsleden met wie we in 2017 in focusgroepen praatten, bezorgden ons een aantal verduidelijkingen over de wijze waarop zitpenningen als vergoedingstechniek ervaren worden.

- Het principe van een zitpenning betekent dat de regelmatige aanwezigheid op de vergaderingen gevaloriseerd wordt. Het werk dat nodig is om een vergadering voor te bereiden – en dat minder goed kan geobjectiveerd worden – blijft op die manier onderbelicht. Toch kan dit een zeer belangrijk deel van het werk betekenen. Het consulteren van de dossiers – tijdens soms beperkte en moeilijke openingsuren -, de verplichting om zich daarvoor te verplaatsen naar de gemeentelijke administratie, het opvragen van technische informatie bij de lokale ambtenaren en vergaderingen ter

voorbereiding van de gemeenteraad vragen allemaal behoorlijk wat tijd. Los van de specifieke agendapunten van de raad wordt van een gemeenteraadslid ook verwacht dat hij of zij het algemeen beleid van de gemeente opvolgt, ook in zaken die niet meteen als formele agendapunten op de raad komen. En bovendien mag van een gemeentelijke vertegenwoordiger ook verwacht worden dat die aanwezig is in het sociale leven in de gemeente, om met de burgers te communiceren en ze op die manier naar behoren te vertegenwoordigen. Een zitpenning voor de aanwezigheid op de raad reflecteert dus niet het reëel gepresteerde werk van de gemeenteraadsleden.

- Dat hoogte van de zitpenningen (sterk) verschilt tussen gemeenten is iets wat de lokale mandatarissen moeilijk kunnen begrijpen. Zij betreuren de afwezigheid van enige logica in dit verband, en hadden graag ook meer transparantie gezien over het beleid terzake en over de uitbetaalde sommen.
- Enkele raadsleden maken gewag van situaties waarin de zitpenningen te laag zijn om de onkosten te dekken die nodig zijn om hun mandaat uit te oefenen. Dat mogen we echter wat nuanceren door te wijzen op het bestaan van middelen die – voor de meesten toch – ter beschikking gesteld worden door de partijen en hun lokale afdelingen.
- De bekommernissen van de raadsleden hebben eigenlijk meer betrekking op de nood om tijd vrij te maken dan op het systeem van de zitpenningen. Dit roept een bredere vraag op naar een goede regeling voor politiek verlof dat voor iedereen beschikbaar zou moeten zijn.
- De vergoeding van de gemeenteraadsleden leidt ook tot debatten over de noodzaak om eventueel een onderscheid te maken tussen de raadsleden van de meerderheid en die van de oppositie. Hun taken en tijdbesteding zijn immers verschillend.

Burgemeesters en schepenen

Tabel 25 presenteert een simulatie van de financiële impact van de vermindering van het aantal schepenen. Die analyse is gebaseerd op de salarissen alleen, zonder rekening te houden met andere vooredelen en bijdragen aan pensioenfondsen.

Die financiële impact moet bekeken worden tegen de achtergrond van een stijgende werklust voor de schepenen (potentieel beperkt indien cumulatie verboden wordt), en ook van een professionalisering van het schepenambt, waarbij schepenen geen extra professionele activiteit zouden uitoefenen. Dat laatste roept de vraag op naar de economische situatie van de verkozenen. Gesprekken met individuele mandatarissen (in 2013) leerden ons dat dit een belangrijke bekommernis is. De onmogelijkheid om het ambt met een ander beroep te combineren kan voor sommigen leiden tot inkomensverlies. En hoe kan een schepen terugkeren naar het 'gewone' professionele leven indien hij of zij niet opnieuw verkozen wordt? De vrees voor dit soort onzekerheden kan verklaren waarom schepenen toch hun bestaande professionele positie willen behouden tijdens hun schepenmandaat.

Tabel 25. Projectie van de impact van de verlaging van het aantal mandatarissen op de kostprijs (lonen)

Gemeente	Loon schepenen	-30%		-20%		-10%	
		Aantal (N)	Besparing	Aantal (N)	Besparing	Aantal (N)	Besparing
Anderlecht	56.002	3	168.005	2	112.003	1	56.002
Oudergem	29.935	2	59.869	1	29.935	1	29.935
Sint-Agatha Berchem	28.090	2	56.180	1	28.090	1	28.090
Brussel	60.369	3	181.108	2	120.739	1	60.369
Etterbeek	31.686	2	63.373	1	31.686	1	31.686
Evere	31.686	2	63.373	1	31.686	1	31.686
Vorst	46.453	2	92.906	2	92.906	1	46.453
Ganshoren	28.090	2	56.180	1	28.090	1	28.090
Elsene	56.002	2	112.003	2	112.003	1	56.002
Jette	31.686	2	63.373	1	31.686	1	31.686
Koekelberg	28.090	2	56.180	1	28.090	1	28.090
Sint-Jans-Molenbeek	56.002	2	112.003	2	112.003	1	56.002
Sint-Gillis	31.686	2	63.373	1	31.686	1	31.686
Sint-Joost-Ten-Node	29.935	2	59.869	1	29.935	1	29.935
Schaarbeek	56.002	3	168.005	2	112.003	1	56.002
Ukkel	46.453	2	92.906	2	92.906	1	46.453
Watermaal-Bosvoorde	28.090	2	56.180	1	28.090	1	28.090
Sint-Lambrechts Woluwe	46.453	2	92.906	2	92.906	1	46.453
Sint-Pieters Woluwe	31.686	2	63.373	1	31.686	1	31.686
TOTAAL			1.681.165		1.178.131		754.396

Synthese

- Les **conseillers communaux** sont rémunérés via des **jetons de présence**, et donc de manière proportionnelle à leur assiduité à assister aux réunions du conseil, mais aussi des commissions et des sections, alors que les **bourgmestre et échevins** perçoivent un **traitement** qui est **calculé sur base de la population communale**, mais de manière indirecte.
- Il existe des **disparités conséquentes** entre les montants assimilés aux jetons de présence entre les communes, allant du simple au double, sans que ces différences ne soient proportionnelles au nombre d'habitants de la commune.
- Een wijziging van de vergoedingen van gemeentelijke mandatarissen vereist een wijziging van **artikel 12 van de NGW** (voor de raadsleden) en van **artikel 19 van de NGW** (burgmeester en schepenen), evenals – mogelijkerwijze – **artikel 28 van de NGW**. Deze wijzigingen kunnen gebeuren per ordonnantie, goedgekeurd door een meerderheid van de stemmen en een meerderheid in beide taalgroepen.
- Het systeem van **zitpenningen** leidt tot **vele kritische bedenkingen** bij de lokale mandatarissen
- De vermindering van het aantal mandatarissen zou een **financiële winst** opleveren voor de gemeenten, die eventueel gedeeltelijk de **professionalisering van de mandaten** zouden kunnen **compenseren**.

DUUR VAN DE GEMEENTELIJKE LEGISLATUUR

De duur van de gemeentelijke legislatuur wordt ook bepaald door de NGW. Ook in andere wetteksten staan er echter bepalingen terzake.

Artikel 2 van de NGW bepaalt impliciet de duur van de legislatuur door de duur van het mandaat van de gemeenteraadsleden vast te leggen: “De gemeenteraadsleden worden gekozen voor zes jaar, te rekenen vanaf 1 december na hun verkiezing. Ze worden geïnstalleerd tijdens de vergadering van de gemeenteraad die plaatsheeft binnen 7 dagen te rekenen vanaf 1 december. Ze zijn herkiesbaar”. De tweede alinea van datzelfde artikel preciseert ook nog: “De gemeenteraden worden om de zes jaar geheel vernieuwd”.

Artikel 3 van de NGW legt dezelfde duur vast voor het mandaat van burgemeester en schepenen: “De burgemeester en de schepenen worden eveneens voor zes jaar benoemd of gekozen”. Dat mandaat staat echter niet los van het lidmaatschap van de gemeenteraad: “Zij verliezen echter deze hoedanigheid, indien zij intussen ophouden deel uit te maken van de gemeenteraad”.

De combinatie van deze verschillende artikels impliceert zonder meer dat gemeentelijke mandatarissen verkozen en/of benoemd zijn voor een mandaat van zes jaar, wetende dat de raad geheel vernieuwd worden om de zes jaar (een mandaat kan dus wel een kortere duur hebben indien het aanving op een latere datum dan de rest van gemeenteraad).

Bovendien voorziet het BGK in artikel 7 §1 dat: “De gewone vergadering van de kiezers voor de vernieuwing van de gemeenteraden heeft van rechtswege plaats om de zes jaar, op de tweede zondag van oktober”.

Voorwaarden voor wijziging

De BWHI, zoals gewijzigd door de Lambermontakkoorden, geeft aan de gewesten in artikel 6 §1 VIII 4° de bevoegdheid over “de verkiezing van de provinciale, bovengemeentelijke, gemeentelijke en binnengemeentelijke organen, alsook van de organen van de agglomeraties en federaties van gemeenten, met inbegrip van de controle op de hierop betrekking hebbende verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen die daaraan zijn besteed”. Het gemeenterecht is derhalve sinds 2001 een gewestelijke bevoegdheid, op een paar uitzonderingen na, opgelijst in het vervolg van artikel 6 §1 VIII 4°:

1. De gewesten kunnen de regels uit de Pacificatiewet met betrekking tot de gemeenteraadsverkiezingen niet wijzigen
2. De gewesten kunnen de Raad van State niet de bevoegdheid ontnemen om als beroepsinstantie te fungeren bij betwistingen naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen
3. Zoals hoger aangegeven, moeten maatregelen die gevolgen kunnen hebben voor de evenredigheid van de zetelverdeling aangenomen worden met een tweederdemeerderheid.
4. De gewesten kunnen bij het gebruik van hun bevoegdheden terzake geen afbreuk doen aan de artikels 5, tweede en derde alinea, 23 bis en 30 bis van de op 4 augustus 1932 gecoördineerde wet over gemeenteraadsverkiezingen, en aan de artikels 2 §2, vierde alinea, 3bis, 3novies tweede alinea et 5 derde alinea van de organieke wet op de provincieraadsverkiezingen.

Het ritme van de gemeenteraadsverkiezingen – en dus de duur van de legislatuur – maakt geen deel uit van deze uitzonderingen. Niets belet dus de Brusselse wetgever om de duur van de gemeentelijke legislatuur te wijzigen. Dat standpunt wordt ook bevestigd door Jan Velaers (2016) die schrijft: “de gewesten kunnen ook de frequentie van de verkiezingen wijzigen”. Ook de parlementaire stukken met

betrekking tot de bijzondere wet van 13 juli 2001 over de overdracht van diverse bevoegdheden naar de gewesten bevestigen dit¹⁴. En ten slotte kunnen we nog verwijzen naar de verwerping van een amendement dat tot doel had een uitzondering te creëren precies over het ritme van de verkiezingen¹⁵.

De bevoegdheid van de gewesten in deze materie staat dus buiten kijf. De vraag wat een verantwoordelijke uitoefening van die bevoegdheid betekent, blijft open.

Voor wat de vereiste meerderheden betreft, kunnen we er nog eens aan herinneren dat volgens artikel 28 alinea 3 van de BWBI de ordonnanties die vallen onder de bevoegdheid over de lokale besturen (d.w.z. volgens artikel 6, §1, VIII, 1) tot 5) van de BWBI) een absolute meerderheid van de uitgebrachte stemmen vereisen en een meerderheid in elke taalgroep, behalve indien er na dertig dagen in een tweede stemming een absolute meerderheid en minstens één derde van de stemmen in elke taalgroep het voorstel steunt.

Politieke haalbaarheid

De gemeentelijke legislatuur in het BHG verkorten moet bekeken worden in het licht van de situatie in de andere gewesten van het land. Een apart ritme voor Brussel zou de gemeenteraadsverkiezingen immers in de tijd loskoppelen van die in Vlaanderen en Wallonië. Voor politieke partijen die actief zijn in verschillende gewesten zal dit leiden tot een loskoppeling van de campagnes, wat behoorlijk complex kan worden op het vlak van verkiezingsprogramma's en van samenstelling van de lijsten.

Het verkorten van de gemeentelijke legislatuur en een synchronisatie met de gewestelijke electorale cyclus kan op twee manieren gebeuren: geheel of partieel.

¹⁴ Ontwerp van bijzonder wet over de overdracht van diverse bevoegdheden naar gemeenschappen en gewesten – Rapport, *Doc. Parl., S.*, 2000-2001, 2-709/7, p. 188

¹⁵ Ontwerp van bijzondere wet over de overdracht van diverse bevoegdheden naar gemeenschappen en gewesten – Amendementen (Amendement n°16), *Doc. Parl., S.* 2000-2001, 2-709/2, p.9

Een partiële synchronisatie, die zou betekenen dat de gewestelijke verkiezingen aan de gemeentelijke vooraf gaan (of omgekeerd) houdt een dubbel risico in. Voor de kiezers kan dit leiden tot een geringere leesbaarheid van de betekenis van de verkiezingen op elk van de twee niveaus, tot een zekere electorale moeheid en dus lagere participatie. Voor de partijen betekent het dat ze op korte tijd twee verschillende campagnes moeten voeren, en de samenstelling van hun lijsten voor de tweede verkiezing moeten aanpassen aan de resultaten van de eerste.

Een volledige synchronisatie – die we in de andere stadsgewesten konden zien – moet bekeken worden in het licht van de cumulregels die van kracht zouden zijn.

Synthese

- De wijziging van de duur van de legislatuur is mogelijk door **een ordonnantie, goedgekeurd door een absolute meerderheid van de stemmen met ook een meerderheid in elke taalgroep**, die ten minste de **artikels 2 en 3 van de NGW** en het **artikel 7 §1 van het BGK wijzigt**.
- Een dergelijke wijziging zou belangrijke gevolgen hebben voor de politieke partijen die actief zijn in verschillende gewesten van het land.

REFERENTIES

- Buelens J., Deschouwer K. (1997), "De gemeenten en de lokale politiek in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", *Res Publica*, 49/1, pp. 89-99.
- Bürger H. (2013), "Decentralisation in Vienna", in *Must Brussels's communes be merged? The experiences of Antwerp, Berlin and Vienna*, Re-Bel e-book 13 (<http://www.rethinkingbelgium.eu/rebel-initiative-ebooks/ebook-13-must-brussels-communes-be-merged-experiences-antwerp-berlin-vienna>)
- Corijn E., Kavadias D. (1994), "Brussel 2002. Een delphi-onderzoek- Bruxelles 2002. Une étude Delphi", Rapport in opdracht van de Brusselse Gewestregering, Brussel-Bruxelles.
- Cox G. (1997), *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*, Cambridge, Cambridge University Press.
- De Maesschalk F. (2009), "L'intérêt pour le quartier : le lieu de résidence des conseillers communaux dans la Région de Bruxelles---Capitale", *Brussels Studies* 27.
- De Maesschalk F. (2010), "Vers une représentation politique fidèle des quartiers défavorisés ?", *Brussels Studies* 44.
- Delcamp A. (1993), *Les institutions de Bruxelles. De la commune à l'Agglomération, de la Région-Capitale à l'Etat fédéré*, Bruxelles, Bruylant.
- Delwit P. (2006), « Les mandataires communaux en Région bruxelloise: environnement changeant, nouvelles élites? », *Cahiers du Cevipol* 2006/2.
- Deschouwer K., Van der Schoot W. (2002), "De Bestuurlijke organisatie van Brussel in een comparatief perspectief: tussen centralisering en decentralisering", in E. Witte et.al., *De Brusselse negentien gemeenten en het Brussels model*, Brussel, De Boeck & Larcier, p. 107-118.
- Dumont H., Van Drooghenbroeck S. (2007), "Le statut de Bruxelles dans l'hypothèse du confédéralisme", *Brussels Studies* 10.
- Lagasse N. (2012), "Organisation des compétences entre Région et communes à Bruxelles : dépasser l'antagonisme des approches "Tina"et "Nimby" , *Brussels Studies* 61.
- Marien S., Wauters B., Schouteden A. (2016), "Voting for Women in Belgium's Flexible List System", *Politics & Gender*, Published online first.
- Martin M. (2013), Size matters – comments from Berlin, in *Must Brussels's communes be merged? The experiences of Antwerp, Berlin and Vienna*, Re-Bel e-book 13 (<http://www.rethinkingbelgium.eu/rebel-initiative-ebooks/ebook-13-must-brussels-communes-be-merged-experiences-antwerp-berlin-vienna>).
- Maskens A., Lagasse N., Van Nieuwenhove J., Dumont H. (2008), "L'avenir institutionnel de Bruxelles", *Brussels Studies* 19.

- Norton A. (1994), *International Handbook of Local and Regional Government. A Comparative Analysis of Advanced Democracies*, London, Edward Elgar.
- Tulkens H., Ginsburgh V. (2009), "Institutions pour Bruxelles et valeurs chères à la communauté belge", *Brussels Studies* 26.
- Van Wynsberghe C., Poirier J., Sinardet D., Tulkens F. (2009), "Le développement politique et institutionnel de la Zone métropolitaine de Bruxelles : constats et perspectives", *Brussels Studies* 10.
- Velaers J. (2016), "De lokale besturen", in B. Seutin, G. Van Haegendoren (eds.), *De bevoegheden van de gewesten*, Brugge, die Keure.
- Witte E., Alen A., Dumont H., Ergec R. (1999), *Bruxelles et son statut*, Bruxelles, Larcier.
- Witte E., Alen A., Dumont H., Vandernoot P., De Groof R. (2003), *Les dix-neuf communes bruxelloises et le modèle bruxellois*, Bruxelles, Larcier.
- Zibouh F. (2011), "La représentation politique des musulmans à Bruxelles", *Brussels Studies* 55.

BIJLAGE 1 : AANTAL INWONERS PER GEMEENTERAADSLID

Gemeente	Grootte van de raad in 2012-18	Verlaging met 30%	Verlaging met 20%	Verlaging met 10%
Anderlecht	2498,1	3557,9	3089,8	2795,5
Oudergem	1069,7	1507,3	1326,4	1184,3
Sint-Agatha Berchem	897,2	1274,9	1101,1	1009,3
Brussel	3643,9	5251,5	4578,3	4058,0
Etterbeek	1348,0	1965,8	1685,0	1521,9
Evere	1198,7	1719,8	1521,4	1318,5
Vorst	1503,1	2139,0	1853,8	1685,2
Ganshoren	898,9	1277,3	1103,1	1011,2
Elsene	1989,3	2851,4	2515,9	2251,1
Jette	1469,3	2142,8	1836,6	1658,9
Koekelberg	801,4	1138,8	983,5	901,6
Sint-Jans-Molenbeek	2146,4	3115,7	2682,9	2414,7
Sint-Gillis	1447,4	2110,8	1809,3	1634,2
Sint-Joost-Ten-Node	944,9	1370,1	1191,4	1053,9
Schaarbeek	2821,1	4017,9	3489,2	3156,9
Ukkel	1998,6	2825,7	2483,2	2214,7
Watermaal-Bosvoorde	911,8	1295,7	1119,0	1025,8
Sint-Lambrechts Woluwe	1467,9	2088,9	1810,4	1645,8
Sint-Pieters Woluwe	1248,7	1791,6	1584,9	1373,6

BIJLAGE 2: PROJECTIE AANTAL RAADSLEDEN MET DREMPEL EN PLAFOND

	Toestand 2012				Scenario -30					Scenario -20					Scenario -10				
	Huidige N	Proj Kamer	Proj Kamer Vast gedeelte	Variabel deel	Lineair	Vast gedeelte	Variabel deel 2012	Variabel deel 2018	Variabel deel 2024	Lineair	Vast gedeelte	Variabel deel 2012	Variabel deel 2018	Variabel deel 2024	Lineair	Vast gedeelte	Variabel deel 2012	Variabel deel 2018	Variabel deel 2024
Anderlecht	47	67	25	21	33	13	23	23	23	38	15	26	26	27	42	16	30	30	31
Oudergem	31	19	25	6	22	13	7	6	6	25	15	7	7	7	28	16	9	9	8
Sint-Agatha Berchem	27	14	25	4	19	13	5	5	5	22	15	5	5	6	24	16	6	6	6
Brussel	49	100	25	31	34	13	34	35	36	39	15	39	40	42	44	16	45	46	48
Etterbeek	35	27	25	8	24	13	9	9	9	28	15	11	11	10	31	16	12	12	12
Evere	33	22	25	7	23	13	8	8	8	26	15	9	9	9	30	16	10	10	11
Vorst	37	32	25	10	26	13	11	11	11	30	15	12	12	12	33	16	14	14	14
Ganshoren	27	14	25	4	19	13	5	5	5	22	15	5	5	5	24	16	6	6	6
Elsene	43	50	25	15	30	13	17	17	16	34	15	19	19	19	38	16	23	22	22
Jette	35	29	25	9	24	13	10	10	10	28	15	11	11	12	31	16	13	13	14
Koekelberg	27	12	25	4	19	13	4	4	4	22	15	5	5	5	24	16	6	6	6
Sint-Jans-Molenbeek	45	56	25	17	31	13	19	19	19	36	15	22	22	22	40	16	25	25	25
Sint-Gillis	35	30	25	9	24	13	10	10	10	28	15	11	11	11	31	16	13	13	13
Sint-Joost-Ten-Node	29	16	25	5	20	13	5	5	5	23	15	6	6	6	26	16	7	7	7
Schaarbeek	47	76	25	23	33	13	26	26	26	38	15	30	30	29	42	16	34	34	34
Ukkel	41	48	25	15	29	13	16	16	15	33	15	19	18	17	37	16	22	21	20
Watermaal-Bosvoorde	27	15	25	5	19	13	5	5	4	22	15	6	5	5	24	16	7	6	6
Sint-Lambrechts Woluwe	37	31	25	10	26	13	11	11	10	30	15	12	12	11	33	16	14	14	13
Sint-Pieters Woluwe	33	24	25	7	23	13	8	8	8	26	15	9	9	9	30	16	11	11	10
TOTAAL	685	685	475	210	478	247	231	231	231	550	285	265	265	265	612	304	308	308	308

**BIJLAGE 3: DE VERKIEZINGSUITSLAGEN PER GEMEENTE VOLGENS DRIE SCENARIO'S
VAN BEPERKING VAN HET AANTAL GEMEENTERAADSLEDEN**

A1. Anderlecht

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
N-VA	2	1	1	1
LB	14	11	12	13
FDF	3	2	3	3
ECOLO-GROEN	5	4	4	5
VLAAMS BELANG	1	0	0	0
PS-SP.A-CDH	21	15	17	19
PTB*PVDA+	0	0	0	0
GAUCHES COMMUNES	0	0	0	0
ISLAM	1	1	1	1
EGALITE	0	0	0	0
BELG-UNIE	0	0	0	0
TOTAAL	47	33	38	42

A2. Oudergem

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
LB	23	17	19	21
ECOLO-GROEN	4	3	3	4
CDH+	1	1	1	1
PS	2	1	2	2
SAMEN	1	0	0	0
TOTAAL	31	22	25	28

A3. Sint-Agatha Berchem

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
N-VA	1	1	1	1
MR	6	4	5	6
FDF	2	1	1	1
ECOLO-GROEN	3	2	2	3
VLAAMS BELANG	0	0	0	0
PS-SPA	4	3	3	3
BERCH'M	1	1	1	1
TOTAAL	27	19	22	24

A4. Stad Brussel

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
N-VA	1	1	1	1
MR VLD	10	7	8	9
FDF	3	2	3	3
ECOLO-GROEN	7	4	5	6
CDH	10	7	8	9
VLAAMS BELANG	0	0	0	0
PS - sp.a	18	13	14	16
TOTAAL	49	34	39	44

A5. Etterbeek

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
LB	17	12	14	15
FDF	3	2	2	3
ECOLO-GROEN	6	4	5	5
CDH	4	3	3	4
PS	5	3	4	4
TOTAAL	35	24	28	31

A6. Evere

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
FDF	4	2	3	3
ECOLO-GROEN	4	3	3	4
MR	6	4	5	6
CDH	3	2	2	2
LB RUDI VERVOORT	16	12	13	15
TOTAAL	33	23	26	30

A7. Vorst

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	10	7	8	10
FDF	3	2	3	3
ECOLO-GROEN	7	5	6	6
CDH	3	2	2	2
PS	14	10	11	12
TOTAAL	37	26	30	33

A8. Ganshoren

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
FDF	1	0	1	1
ECOLO-GROEN	2	1	1	2
MR	6	4	5	5
PROGANSOREN	7	5	5	6
LB	11	9	10	10
TOTAAL	27	19	22	24

A9. Elsene

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	15	11	12	13
LISTE DECLIPPELE - FDF	5	4	4	5
Ecolo-Groen	11	8	9	10
CDH	4	2	3	3
LB	8	5	6	7
TOTAAL	43	30	34	38

A10. Jette

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
N-VA	1	0	0	0
MR	5	3	4	5
FDF	1	1	1	1
Ecolo-Groen	4	3	3	3
LBJ	12	9	10	11
PS-SPA	10	7	8	9
Les Libéraux	2	1	2	2
TOTAAL	35	24	28	31

A11. Koekelberg

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
LB	16	12	14	15
ECOLO-GROEN	3	2	2	2
PS	8	5	6	7
TOTAAL	27	19	22	24

A12. Sint-Jans-Molenbeek

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
N-VA	1	0	1	1
MR	15	11	12	13
FDF	1	0	1	1
ECOLO-GROEN	4	3	3	3
CDH-CD&V	6	4	4	5
VLAAMS BELANG	0	0	0	0
LB	16	12	13	15
ISLAM	1	0	1	1
PTB-PVDA	1	1	1	1
TOTAAL	45	31	36	40

A13. Sint-Gillis

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	6	4	4	5
ECOLO-GROEN	8	6	7	7
CDH	2	1	2	2
LB	19	13	15	17
TOTAAL	35	24	28	31

A14. Sint-Joost-Ten-Node

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
ECOLO-GROEN	5	4	4	5
CDH	5	3	4	4
LB	16	11	13	14
Bleus de St Josse	3	2	2	3
TOTAAL	29	20	23	26

A15. Schaarbeek

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	4	3	3	4
LB	18	13	15	17
ECOLO-GROEN	7	4	5	6
CDH	4	3	3	3
PS	13	10	12	12
PTB*PVDA+	1	0	0	0
TOTAAL	47	33	38	42

A16. Ukkel

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	21	16	18	20
FDF	5	3	4	5
ECOLO-GROEN	7	5	5	6
CDH	3	2	2	2
PS	5	3	4	4
TOTAAL	41	29	33	37

A17. Watermaal-Bosvoorde

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
Liste La Bourgmestre	10	8	8	10
ECOLO-GROEN	7	5	6	6
MR	3	2	3	3
PS	2	1	1	1
GMH	5	3	4	4
TOTAAL	27	19	22	24

A18. Sint-Lambrechts-Woluwe

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
MR	6	4	4	5
Liste du Bourgmestre	24	17	20	21
ECOLO-GROEN	3	2	3	3
CDH	3	2	2	3
PS	1	1	1	1
TOTAAL	37	26	30	33

A19. Sint-Pieters-Woluwe

Lijsten	Zetels 2012	-30%	-20%	-10%
LISTE DU BOURGMESTRE	14	10	11	13
FDF + IC	4	3	3	4
ECOLO-GROEN	3	2	2	2
WOLUWE+CEREXHE	9	7	8	8
PS-SPA	1	0	0	1
GESTION COMMUNALE	2	1	2	2
TOTAAL	33	23	26	30

BIJLAGE 4: JAARLIJKE KOSTPRIJS VAN DE ZITPENNINGEN BETAALD IN DE 19 GEMEENTEN, VOLGENS DRIE SCENARIO'S VAN BEPERKING

Gemeente	Huidige jaarlijkse kost	- 30%	- 20%	- 10%
Anderlecht	60 799,2	42 688,8	49 156,8	54 331,2
Oudergem	26 040	18 480	21 000	23 520
Sint-Agatha Berchem	27 675	19 475	22 550	24 600
Brussel	37 034,2	25 697,2	29 476,2	33 255,2
Etterbeek	35 994	24 681,6	28 795,2	31 880,4
Evere	23 568,6	16 426,6	18 569,2	21 426
Vorst	22 928,9	16 112,2	18 591	20 450,1
Ganshoren	23 490	16 530	19 140	20 880
Elsene	53 750	37 500	42 500	47 500
Jette	43 750	30 000	35 000	38 750
Koekelberg	20 250	14 250	16 500	18 000
Sint-Jans-Molenbeek	40 500	27 900	32 400	36 000
Sint-Gillis	32 637,5	22 380	26 110	28 907,5
Sint-Joost-Ten-Node	23 859	16 454,48	18 922,66	21 390,83
Schaarbeek	56 400	39 600	45 600	50 400
Ukkel	34 489,2	24 394,8	27 759,6	31 124,4
Watermaal-Bosvoorde	20 250	14 250	16 500	18 000
Sint-Lambrechts Woluwe	42 457,5	29 835	34 425	37 867,5
Sint-Pieters Woluwe	43 329	30 199	34 138	39 390
TOTAAL	669 202,1	466 854,68	537 133,66	597 673,13
Verschil		202 347,42	132 068,44	71 528,97

Bovenstaande simulaties zijn gebaseerd op het bedrag van de zitpenningen voor de raadszittingen in de 19 gemeenten van het BHG. We veronderstellen dat er 10 vergaderingen per jaar zijn, en dus 10 maal uitbetaling van de zitpenning. We vermenigvuldigen dat jaarlijks bedrag aan zitpenningen dan met het aantal raadsleden, afhankelijk van de verschillende scenario's (huidige toestand, 10%, -20%, -30%).